

POLNÁ NÁRODNÍMU DIVADLU

Idea českého profesionálního divadla, jakožto kulturní a v té době bezesporu i politické instituce pro nejširší vrstvy veřejnosti, žila v Praze již od dob Thámových a jeho dřevěné "Boudy" na Koňském trhu. Přes éru Tylova Kajetánského domu na Malé Straně dospělo vše až k Prozatímnímu divadlu, které zahájilo stálý provoz v roce 1862. Pak ještě plných devatenáct let zbývalo do premiéry Smetanovy Libuše v nové vysněné a vytoužené "zlaté kapliče" nad Vltavou.

Myšlenka na stálé kamenné české divadlo ožívá v Praze v předrevolučních letech, kdy mladý právník F.L.Rieger v r.1844 zakládá Jednotu pro divadlo české s úmyslem shromáždit finanční kapitál ke stavbě národního divadla pomocí prodeje akcií. Žel, snaha byla záhy rakouskými úřady zmařena.

V revolučním roce 1848 však přichází J.K.Tyl s myšlenkou celonárodní sbírky ve prospěch stavby českého divadla, která je, jak jinak, veřejností s nadšením přijata. Po jistém váhání souhlasí i místodržitelství a císařský dvůr ve Vídni. Počátkem r.1851 je slavnostně založen Sbor pro zřízení Národního divadla v Praze. V jeho čele stanul jako první předseda Fr.Palacký a složil symbolický příspěvek 50 zlatých.

Byly vytištěny sběrací archy, svolání a stanovy Sboru. Rozsáhlá agitace byla vedena přes Okresní hejtmanství a prostřednictvím českého, ale i německého tisku. Byla poprvé veřejně formulována idea Národního divadla jako "... školy mravů, života, semeniště krasomumy a pomníku rovnoprávnosti konstituční...".

Do popředí byla kladena i obrana jazyka a české kultury vůbec.

Ke sbírce přispívaly všechny vrstvy národa - prostí lidé i česká šlechta, dělnictvo, studenti, duchovenstvo, inteligence a někdy dokonce i nemajetná školní mládež. Za první rok bylo vybráno 35.000 zlatých na hotovosti, 77.000 zl. upsáno a získán příslib na dalších 14.000 zlatých.

Ve prospěch sbírky jsou organizovány plesy, akademie, koncerty, české besedy, národní loterie i tzv. zlatkové či krejcarové sbírky. Konto však narůstá jen pomalu. Rozpočet arch. Jos.Zitka znějící zprvu na částku 472.000 zl. je v nedohlednu a léta ubíhají. Zemí vane tuhý Bachův a Mezcéřeho absolutismus, zuří prusko-rakouská válka a tak v r.1868, kdy v květnu je slavnostně poklepán základní kámen stavby, činí konto sbírky pouhých 193.000 zlatých.

Přichází hubená 70. léta, ceny prací i stavebního materiálu jdou prudce nahoru. Zítkův rozpočet je již dávno překonán a divadlo stále nemá střechu. Jsou vyslány další výzvy a prosby národu. Vypsána velká Národní loterie, ale v roce 1877 je již prostavěno 1,022.853 zl. a peněz se stále nedostává. Stavba stagnuje. Zuří spory mladočechů vedených K. Sladkovským se staročechy v čele s F.L. Riegerem. Výbor Sboru pro ND několikrát skládá funkci a je znovu a znovu reorganizován.

Očekávaný obrat situace nadchází až v r.1878 smířením znepřátelených stran ve výboru Sboru a tak vytoužený okamžik otevření divadla se přibližuje. K 9. červnu 1881, kdy bylo Národní divadlo před-

běžně otevřeno, bylo vybráno 1,824.805 zlatých. Stavba však není zcela dokončena. Žel v tragický den 12.srpna 1881 zhoubný požár ničí skvostné dílo a vše začíná znovu.

Tato drastická událost doslova zatřásla s národním vědomím vlastenecky smýšlejících Čechů a Moravanů a vzbudila i účast v zahraničí. Prakticky ještě v den požáru propuká velká aktivita pro novou sbírku a jen v Praze je vybráno 6.100 zlatých. Záhy se hlásí i venkov s novými sbírkami. Reaguje i císařský dvůr ve Vídni darem 25.000 zlatých. Je opět reorganizován Sbor a po neshodách s arch. Zitzkem je k obnově divadla povolán arch. Jos.Schulz - autor budovy Rudolfiny. Rekonstrukční práce spějí rychle kupředu a tak konečně dne 18.listopadu 1883, za dva roky a tři měsíce po požáru, je Národní divadlo v plné kráse opět otevřeno. Účet je uzavřen. Od zakoupení stavební parcely a položení základního kamene do těchto slavnostních dnů bylo na sbírkách získáno 3,204.129 zlatých.

Hráti české divadlo bylo v obrozeneckých dobách dozajista ctížádostí vlasteneckých kruhů většiny českých a moravských měst. V Polné, dle Pamětnice Petra Pokorného, bylo sehráno první divadelní představení místních ochotníků již 4.prosince 1798 pod vedením truhláře K.Höschla. Byli to Schillerovi Loupežníci hraní pravděpodobně německy. Po desetiletém odmíčení pak pokračují Polenští v r.1808 další hrou, tentokrát českým překladem Weidmannovy aktovky "Vděčná dcera", aby přes obrozenecké hry Tylovy, Štěpánkovy, Klíperovy, Šamberkovy, Erbenovy, Nerudovy, později pak Jiráskovy a mnohých světových klasiků dospěli až k současnému repertoáru, neb ochotnické divadlo v Polné žije a navazující na bohaté

tradice a zkušenosti jistě bude žít i nadále.

Podívejme se však, jak výzva Tylova vyburcovala polenskou veřejnost a nejen tu, neboť sbírky organizovalo i Okresní hejtmanství v okolí města.

Není pochyb o tom, že výzva Tylova a posléze i provolání Sboru pro ND v r.1851 našly příznivou odezvu v tehdejší polenské obrozenecké společnosti soustředěné kolem osobnosti kupce Ant.Pittnera, odebírajícího pražské české noviny a majícího čilý styk s prominenty národního obrození. Svědčí o tom i zápis v Pamětní knize města Polné, kdy výnos z uvedení Rosienovy frašky "Brute, pusť César!", dávané polenskými ochotníky, byl věnován ve prospěch stavby ND v Praze. Ve stejné hře sehrané polenskými ochotníky 10. a 17.8.1873 hostuje člen Prozatímního divadla v Praze Karel Polák. Zároveň byli dávaní i Schillerovi Loupežníci. Výtěžek je rovněž věnován, jak poznamenává Jaroslav Klusáček ve svých Pamětech ochotnického divadla v Polné, ve prospěch "nejpřednější pražské scény". Zde jsme poněkud na pochybách, zda je míněno Prozatímní divadlo, či budované Národní.

Dalším pramenem informací o sbírkách polenských je publikace Národní divadlo v Praze od F.A.Šuberta vydaná v r.1881. V kapitole o období sbírek z let 1851-1861 není Polná uvedena. Figuruje zde 59 českých a moravských obcí, které darovaly částky v průměru od 100 do 200 zlatých. Namátkou jmenujme Jihlavu - 106 zl., Něm.Brod -105 zl., Brno - 246 zl., Pelhřimov - 417 zl. Kromě toho jsou uváděny významné dary české šlechty a bohatých jedinců. Úvodem je však připomenuto, že dary menší než 100 zl. nejsou za-

znamenány. Do konce r.1865 tak bylo vybráno 134.369 zl. na hotovosti.

Polná se objevuje až v další etapě sbírek v období let 1865 - 1872, kdy odvádí Obec Polná 100 zl. a Okresní zastupitelstvo 200 zl. Je to období po velkém ohni v r.1863, který Polnou dokonale zbídačil. V r.1866 drancovala Polnou a okolí pruská vojska. Přesto však myšlenka Národního divadla zde měla silné kořeny a lidé dávali i z toho mála co zbylo. V seznamu je uvedeno 115 obcí a Polná obsazuje celkovou výši příspěvku 300 zl. 50. místo (př.: Něm.Brod 315 zl., Strakonice 337 zl., Chrudim 484 zl., Litomyšl 297 zl.).

Uvažme, že v těchto dobách byla značně rozšířena charitativní a podpůrná činnost v mnoha dalších směrech. Přispívalo se na spolky, korporace, na pohořelé v jiných městech, na ochotnické divadlo, Národní besedu, Sokol, hasičské sbory aj. Polná si vzhledem ke své nedávné tragedii, kdy shořelo i ochotnické divadlo nově umístěné v pohostinství U Slovana na hlavním náměstí, vedla vskutku velmi zdatně a obětavě.

V letech 1877 - 1878 je Sborem pro ND organizována Národní loterie. V Polné se ujímají tohoto úkolu hned tři subjekty. Okresní výbor získává 120 zl. (tutéž částku se podařilo získat i v Přibyslavi, Písek vybírá 162 zl., Tábor 186 zl., Ledebč n/Sáz. 152 zl.). Polenská Záložna odevzdává 105 zl. (Táborská 132 zl., Pelhřimovská 300 zl., Litomyšlská 210 zl., Vodňanská 117 zl.) a soukromý prodejce losů v Polné JUDr.Fr.Voldán získává celkem 150 zl., když částky od takovýchto jednotlivých provozovatelů loterie kolísají od 100 do 300 zlatých. Národní loterie byla velmi úspěšná. Na hotovosti bylo vybráno celkem 238.422 zl., když po odpočtu částky na nákup cen přinesla čistý výnos 170.162 zlatých.

V roce 1877 byla stavba ND přivedena pod střechu. Peněz se však stále nedostává. V r.1880 chybí na dokončení divadla odhadem 254.000 zlatých. Dochází k radikální reorganizaci Sboru, je vyhlášena nová kategorizace členů Sboru a vyhláшено heslo "Národ sobě". Počet členů Sboru není v zásadě omezován. Příspěvky členů jsou rozděleny do 4 okruhů:

- a) zakládající člen s jednorázovým příspěvkem 500 zl.
- b) skutečný člen s jednorázovým příspěvkem 100 zl.
- c) činný člen s ročním příspěvkem 20 zl.
- d) přispívající člen s ročním příspěvkem 10 zl.

V této kategorizaci je uvedeno i Okresní zastupitelstvo Polná a to jako skutečný člen s jednorázovým příspěvkem 100 zl. Příspěvek za dva roky platnosti členství do požáru divadla činil tedy 200 zl. S udáním výše dodatku příspěvků z let 1865 - 1875 odevzdaly výše jmenované subjekty na Polensku do požáru ND v srpnu 1881 celkem 975 zlatých.

Jednou z kapitol sbírek byly i dary naturální - dřevo, kámen, cihly a pod. Zde není o aktivitě Polenských žádných zpráv. Snad zde hrála roli na tehdejší dobu i značná vzdálenost od Prahy..

Po požáru a obnovení sbírek zůstala v platnosti i zmíněná kategorizace Sboru. V čestném seznamu dárců je uvedena Obec Polná s darem 200 zl. (účast 124 obcí), polenská Záložna s darem 100 zl. (účast 86 záložen). Z ostatních výnosů sbírek můžeme díky zápisu v městské pamětní knize uvést dar 20 zl. od pěveckého spolku Čestmír a od spolku divadelních ochotníků, z pokladny měšťanské Besedy bylo darováno 10 zl., sbor

dobrovolných hasičů a vojenských veteránů daruje každý po 5 zlatých. Sbírký po městě pak vynesly 417 l., takže se sbírkami v okolí města bylo od požáru do novu-vytvoření ND vybráno a odesláno do Prahy celkem 830 zlatých. Pro porovnání uvádíme výnosy sbírek v některých dalších městech: Dobruška - 285 zl., Hlinsko - 348 zl., Chotěboř - 614 zl., Milevsko - 419 zl., Pacov - 713 zl., Pelhřimov - 962 zl., Humpolec - 1454 zl., Něm.Brod - 1645 zl. ...

V roce 1883 je však slavná éra ND teprve v samém počátku. Vlastní provoz divadla pohlcuje denně 1300 - 1500 zl. a peněz je proto stále zapotřebí. Je nutno splatit i některé úvěry peněžním ústavům. Potřeba udržení Sboru ND v jeho osvědčených kategoriích se jeví jako nezbytná

nutnost. Proto od 31.7.1884 se stává skutečným členem Sboru s jednorázovým příspěvkem 100 zl. i Obec Polná (spolu s dalšími 73 obcemi), Záložna Polná (spolu s 41 záložnami) a na krátkou dobu až do svého zrušení i Okresní zastupitelstvo v Polné.

Jsou vypsány i další úspěšné veřejné sbírky - "Velikonoční", "Svatováclavská". Nicméně v r.1886 končí Sbor pro zřízení Národního divadla svoji činnost.

Tím byla završena slavná, ale i rozporuplná doba bojů o české Národní divadlo, když v celé probuzenecké době 19. století nebylo věci k níž by se národ toužebněji upíral. Je pro nás Poleňáky potěšitelným zjištěním, že naši předkové se cíť obstáli v této nevypsané soutěži českých a moravských měst a městeček.

Použitá literatura:

- Černý F., Kolárová E.: Sto let Národního divadla. Praha 1983
Hladík B.: 180 let ochotnického divadla v Polné. Polná 1978.
Pokorný P.: Památnice rodinná, městská též zemská, založená r.1834
Schwarz F.V.:Účetní přehled příjmů a vydání ND. Praha 1884
-

Milan Šup

POLENŠTÍ ŠEVCI

Polné, jak je všeobecně známo, se přes veškeré snažení "otců města" nepodařilo ani v historicky příznivých obdobích přilákat, resp. získat do své lokality podniky tak zvaného velkého průmyslu. Tento stav může být, a mnohými také je, hodnocen záporně. Proti tomu je možné si dnes položit otázku, jaké ekologické dopady mohl na město a jeho krásné okolí mít velký průmyslový podnik a jaké problémy by to pro příštím generacím obyvatel přineslo.

Vraťme se však do Polné o století zpátky, do období, kdy se v okolním světě

mění tradiční technologické i organizační postupy a celkový charakter výroby.

Rozvojem průmyslové výroby v 19. století byla zasažena až do té doby prosperující soukenická výroba. Nedostatek finančního kapitálu i organizační zaostalost cechovního způsobu výroby sukna byly hlavní příčinou úpadku a úplného zániku tohoto kdysi slavného řemesla.

Druhým, neměně významným řemeslem v Polné, bylo řemeslo obuvnické. Zde, na rozdíl od soukeníků, byly od devadesátých let minulého století zakládány větší obuvnické dílny.

Průmyslovou výrobou obuvi, v tehdejší době, se zabývaly tři továrny. Byly to podniky Amálie Bašové, Zikmunda Waringera a firma Mattausch und Haneschka (Matouš a Haneška). Pro místní výrobu obuvi pracovala i továrna na zpracování kůží - koželužna Ludvíka Schillera. Od konce 19. století patřilo tedy obuvnictví k významným výrobním odvětvím. Výrobou obuvi v Polné, která měla v tomto období okolo 5.000 obyvatel se zabývalo víc než 200 občanů. Podle statistických údajů z roku 1902 zaměstnávala výše uvedená firma Matouš a Haneška 92 dělníků, továrna Taur a Špinar poskytovala pracovní příležitost 73 obuvnickým dělníkům. Koželužna Ludvíka Schillera měla 9 zaměstnanců. Mimo tyto průmyslové závody byla obuv vyráběna ještě v 15 obuvnických živnostech - J.Došek, L.Došek, F.Fries, F.Gregar, K.Holzmann, F.Jaroš, F.Píša, A.Pometlo, F.Schütz, K. Sochor, J. Škareda, J. Štefáček, J.Toman, J.Vítek a J.Vomela.

O velikosti polenských továren na obuv na počátku tohoto století si můžeme udělat představu ve srovnání s obuvnickým podnikem Tomáše Bati (založeným r.1894), který ještě v roce 1904 zaměstnával pouze 120 osob a přitom se svou továrnou řadil k 8 největším obuvnickým podnikům nad 100 zaměstnanců.

V této souvislosti nelze pominout skutečnost, že v roce 1937 probíhala a ztroskotala jednání s firmou Baťa na vybudování pobočného závodu na výrobu obuvi v Polné, přestože městská rada byla ochotna akceptovat veškeré její požadavky včetně poskytnutí 200 ha pozemků pro výstavbu závodu.

Významné postavení mezi obuvnickými podniky měla zejména na počátku století po zániku podniku Amálie Bašové a úpadku největší firmy Mattausch u. Ha-

neschka, firma Karel Taur. Taurové byli již od 18. století ševcovskou rodinou. Karel Taur se vyučil obuvníkem u svého otce Augustina Taura v roce 1890 a jak bylo tehdy zvykem odešel na zkušenou. Nejprve do továrny Josefa Vašátka ve Žďáře n.Sáz. a pak opět k polenským firmám Schuhfabrik A.Geschwindt a A.Basch Schuhwarenerzeugung in Polna, kde zastával funkci mistra. Ve svých 27 letech se osamostatňuje a v roce 1900 zakládá vlastní továrnu na obuv ve spojení s Františkem Špinarem. Podle potvrzení c.k. Okresního hejtmanství v Ném. Brodě, že se živnost opověděla (již tehdy byl pro každou činnost samostatný živnostenský list), byla továrna na obuv a živnost úprava koží provozovaná ve spojení s továrnou na obuv pro její potřeby, veřejnou obchodní společností pod firmou Taur a Špinar se sídlem v Polné č. 137. V roce 1922 Špinarův závod zaniká a obuv značky RIVAL vyrábí továrna Karla Taura umístěná v Nerudově ulici č. 395. Údaje o počtu vyráběných bot nejsou sice k dispozici, je však možné je odhadnout počtem zaměstnanců. Při schopnosti obuvnického dělníka vyrobit v té době dva páry bot denně činila kapacita firmy cca 35.000 párů bot ročně. Zajímavý je emblém firmy Karla Taura.

Během I. světové války a krátce po ní byly v Polné ještě dva menší podniky - firmy Beránek a Minář, které zaměstnávaly dohromady asi 20 dělníků. Zanikly v letech 1924-1925. V říjnu 1920 se

rozhodla firma Mattausch u. Haneschka prodat svou zrušenou továrnu na Horním městě, což se uskutečnilo po několika jednáních s představenstvem obce v únoru 1922. Krátce na to zde byla zřízena hospodářská škola.

Rozvoj hromadné výroby obuvi ve zlínských podnicích firmy Baťa, zejména po zavedení pásové výroby v roce 1927, hustá síť prodejen firmy po celé republice (v Polné zahájila prodej levné obuvi firma Baťa v roce 1928, když již od roku 1920 měla své prodejny v Jihlavě a Německém Brodě) se pochopitelně nepříznivě odrazila na prosperitě polenských obuvnických podniků. Byl to opět nedostatek kapitálu, pro který nebylo možné progresivně modernizovat dosavadní, v podstatě ruční výrobu. Podíl zákazníků dávajících přednost kvalitní ručně vyráběné botě se výrazně změnil ve prospěch levné hromadně vyráběné obuvi a Baťův koncern ovládl ve 30. letech v tehdejší ČSR 80% z celkové produkce obuvi. V roce 1934 otevřela v Polné firma Baťa i správkárnu obuvi.

Nemožnost konkurovat velkým firmám měla negativní vliv na občany města, na zaměstnanost a životní úroveň. O vážnosti těchto dopadů svědčí i skutečnost, že situaci obuvnického dělnictva se v roce 1921 zabývalo obecní zastupitelstvo a jako pomoc nezaměstnaným byla schválena záruka družstvu obuvnických dělníků pro poskytnutí půjčky 14.000,- Kč na státní dodávku 800 párů bot. Dalším nepříznivým rokem pro polenské ševce byl rok 1927, kdy sedm polenských závodů bylo nuceno propustit téměř stovku zaměstnanců, když již před rokem ukončila výrobu koželužna Josefy Sládkové. V období, kdy na celou republiku začala doléhat hospodářská krize, bylo vlivem omezení

výroby obuvi koncem roku 1930 v Polné bez práce 300 dělníků.

Aby však byl výčet obuvnických firem v Polné úplný, vraťme se ještě na počátek 20. let. Z regionálního hlediska patřila k významným podnikům v meziválečném období firma Ad. Wollmann a vzniklo zde družstvo obuvnických dělníků.

Adolf Wollmann založil svůj obchod obuví, koží a obuvnickými přípravami dle živnostenského listu již v roce 1919. V roce 1922 podnik rozšířil o tovární výrobu obuvi. Podnik jako jeden z mála prosperoval a v letech 1924-1926 již zaměstnával 90 dělníků. V podniku se zhotovovaly svršky, domácí obuvníci k nim šitím a kolíčkováním přidělovali spodky a v podniku se obuv kompletovala. V době hospodářské krize však i tato firma musela výrobu značně omezit. V provozovnách zůstalo 10 zaměstnanců, 20 jich pracovalo pro firmu doma. Podnik přečkal předválečné i válečné období.

Obuvnické družstvo vzniklo v roce 1920. Od roku 1928 byl vedoucím družstva Jindřich Pešák, který pracoval do té doby jako mistr svrškárny u firmy Ad. Wollmann. Družstvo zaměstnávalo v průměru 10 obuvníků a zaniklo počátkem čtyřicátých let. Budova družstva byla v roce 1957 a 1958 přebudována na pionýrský dům.

K dalšímu omezení výroby pro nedostatek surovin i pracovních sil dochází u polenských výrobců obuvi v průběhu II. světové války v letech 1939-1945. Výroba se v tomto období omezovala na domácí obuv a pracovní obuv včetně dřeváků. V malém množství byly vyráběny tak zvané válenky, které v tuhých válečných zimách oceňovaly ženy. Pro válečné potřeby obuvníci nevyrobili.

V poválečném období vyráběla obuv až do znárodnění v roce 1950 továrna Karla Taura ml., která zaměstnávala 20 lidí. Ve větším rozsahu se výrobou a prodejem obuvi zabývala firma Ad. Wollmann s 50 zaměstnanci. Obuvnické družstvo, jehož činnost ustala během války, nebylo již obnoveno. Družstvo Snaha, které po znárodnění převzalo podnik Karla Taura, vyrábělo pak ještě v průběhu padesátých let pánské i dámské krasobruslařské boty a pracovní obuv. Pro nedostatek odborných, vyučených dělníků byla výroba obuvi omezována a počátkem šedesátých let byla zastavena.

Tovární výrobu firmy Ad. Wollmann získala v procesu znárodnění Dekva, národní podnik Třebíč. Později byl závod

delimitován do Botany, národní podnik Skuteč, která výrobu obuvi v Polné rovněž zlikvidovala. Veškeré zařízení, zásoby i hotové zboží bylo převezeno do Skutče.

A tak po zániku kdysi tak významného řemesla soukenického na konci 19. století, zaniká v polovině 20. století i druhé tradiční polenské řemeslo - řemeslo obuvnické.

Skončeme vhodným úryvkem z masopustní říkanky z Polska:

"Švec po hrázi jede,
ševcovka ho kleje,
co se to s ním přihodilo,
co se to s ním děje..."

Použitá literatura:

Pamětní kniha města Polné 1917-1934

kolektiv autorů: Polná 1242-1992

Kudrnáč V.: Úplný adresář z r. 1903

pozůstalost Karla Taura

Jan Prchal

KUDĚJOVA KORESPONDENCE NALEZENA

V prvním čísle POLENSKA, vydaném v dubnu 1996, jsem v článku Zdeněk Matěj Kuděj zmínil i část Kudějovy pozůstalosti, která je uložena v archívech Klubu za historickou Polnou a polenského muzea. Krátce po napsání tohoto článku mi Kudějova přítelkyně paní Hanka Vanžurová z Polné věnovala 16 dopisů a 8 dopisnic, které psal Kuděj do Polné v letech 1951-1954. Nalezené dopisy přibližují Kudějův vztah k Polné, v mnohém také jeho životní postoj, jeho problémy i touhy. Nebude proto na škodu si některé části textů přiblížit.

Dopis ze srpna 1951, psaný v Dolním Městě pod Lipnicí:

Milá paní Hanko!

Nevím komu mám vlastně dřív psátí. Slbil jsem to v Polné několika přátelským

duším, které tvořily tak milý a obětavý okruh mého pobytu v Polné. Pozdravte ode mne v první řadě choť, babičku, Bedříška N. Hned v zapětí se kořím hluboce při vzpomínce na Vašeho vynikajícího básníka, nevyrovnatelného přednášeče, pěvce zpěvů Norimberských i Polenských i jiných zahraničních, geniálního trafikanta Neuwirtha, jehož

*-Náměstí řinčelo řetězem shnilého ticha
až z toho dostali všichni bolení břicha-*

je jedním z Čimboras našeho poetického Yucatanu. Zahájil jsem epopeji o dvánácti dílech o Vašem slavném rodákovi. Leč je nezbytno vrátit se z říše poesie k hnusné skutečnosti. Pozdravujte tedy dále statečného horníka a veřejného notáře Erharta... Pozdravujte rovněž věčně mladistvého dra Michálka. Nezapomeňte také prosím na Culku a vyřídte mu, aby se

podruhé lépe připravil na rozloučení s bývalými spisovateli...

Z dopisů datovaných v říjnu a listopadu 1951 vyplývá, že byl Kuděj v té době bez domova. Mj.. píše: ...Vděčná Ledeč na mě zapoměla. Byt tam dosud mám, poněvadž ho prý upraví. Ale kde to dosud nevím. Ale mně je to podivuhodně jedno. Mám tady v Dolním Městě velmi hezký pokojík...

Své narozeniny oslavil Kuděj koncem listopadu v Praze s Josefem Ladou a dalšími přáteli. Zvažuje v Praze zůstat a přijmout místo nočního hlídače v botanické zahradě. Text dopisu z 9.12.1951 (odesláno ještě z Prahy) je projevem životní filozofie tehdy sedmdesátiletého Kuděje: ...O ledečský byt se starám jen kvůli lidským hubám. Jinak mne vůbec nezajímá, kde bydlím a jak se mám. Toužím po mnohých, ach tak přemnohých věcech po nichž netouží zrovna mnoho druhých lidí. Toužím po tom, aby se lidé stali hodnějšími jeden ke druhému, snášenlivějšími, přátelskými, nezištnými, dobrosrdečnými, atd. atd. Celý svůj život jsem toužil je tomu naučit, utěšit je v jejich životních strastech, pobavit je, rozveselit, rozesmát, naučit je snášet i to nejhorší s lehkou a veselou myslí, cítit soucit s druhými, milovat je - ach bože, po čem všem ještě toužím. To je přece velký životní program! Co na tom záleží, jak se mi při tom vede? Co jsem vlastně a več se změnám? Jen to je bolestné, že už mé síly nestačí na to, abych dělal lidi spokojenými a šťastnými, ač ve své snaze neustávám. Nemohu se však přece zpronevěřit svému životnímu programu a sejít z cesty, kterou jsem uznal za jedinou správnou.

15. prosince píše ještě z Prahy: Můj pražský pobyt doznává náhlého konce. Stihl mne totiž úraz. Sklouzl jsem na strmé stezce, rozbil si hlavu a vykloubil ruku. Proto jsem se rozhodl, že odjedu do Humpolce na léčení do tamnější nemocnice... Na shledanou tedy někde na naší krabatině.

Dalších pět dopisů je zasláno během ledna z Humpolce. 3. ledna 1952 píše: *Mou pacičku mi operovat nebudou. Stačí prý horké koupele, ale bude to prý nějakou chvíli ještě trvat. Jinak se tu příliš nenudím, ač nemám co číst, poněvadž Polňáci zapomínají na své sliby. A já nemám bohužel tak jemné bodliny jako "Ilex japonica" a podobné okrasy zdejšího špitálu, abych je mohl na dálku pobodat. Čekám na vážné zprávy z polenského parlamentu a z přílehlého hradu. Těším se na brzkou shledanou, neboť to tu nevydržím přes sv. Matěje.*

16. a 20. ledna sděluje, že obdržel honoráře za příspěvky, které zaslal do Dikobrazu a že mají v Praze zájem vydat některé z jeho starších knih. Připomíná, že už se velmi těší do Polné a přijede hned jak ho propustí z nemocnice: ...poněvadž ale nemám kam jít, prosil bych Vás upřímně, abyste mně napsala dvěma nebo třemi slovy, byla-li by Vám moje návštěva na několik dní vítána, než se někde zařídím. V úzkostlivém očekávání Vaší brzké odpovědi Vás Matěj.

V únoru a březnu 1952 se po propuštění z humpolecké nemocnice zdržoval Kuděj v Polné u Vanžurů. Jeden z dopisů píše Kuděj 27. února Hance Vanžurové z Polné na Slovensko, kde byla paní Vanžurová v té době na rekreaci. V textu uvádí, že ho v Polné 24. února navštívil literární historik Alois Hrbek a přesvědčil Kuděje, aby sepsal svůj životopis.

7. dubna se Kuděj zdržuje v Ledči, odkud píše do Polné Janu Vanžurovi:

Milý Hondo!

V přítomné době nalézám se sice v Ledči, ale podnikám odtud denně rozličné výpady do Zruče, Vlastějovic, Kralovic, Bohdanče, takže se vracívám sem jen na nocleh. Píši přímo Tobě, neboť se jedná vlastně o věc, kterou jsi mně slíbil. Náhradní byt mně dosud nikdo nepředělal a proto jsem vlastně bez přístřeší, ačkoliv potravinové lístky a důchod jsem dostal

beze všech námitek zde. Ale co jsem při tom zkusil a dosud zkouším, to se dá těžko vypsat. A mně se jednalo přece jen o to, abych měl aspoň jistotu střechu nad hlavou, abych se mohl nerušeně oddat své práci, s kterou na mne naléhají nyní ze všech stran, takže bych měl vážně psát po celé dny. A to při mém bludném putování z místa na místo není možné. Proto bych Tě prosil snažně, abys byl tak laskav a vymohl mně tu přizemní světničku u Náhlíků, kterou jsi mi sliboval a o níž jsi ještě před svým odjezdem mluvil a já Ti slibuji, že neudělám nic tak špatného, abys z toho měl nějaké následky. Já vím, že jsem se dopustil ve svém životě mnoha chyb a že jsem před svým odjezdem od Vás zavinil svou nerozvážností velkou mrzutost (tím myslí Kuděj požár, který u Vanžurů nechtěně způsobil - pozn. autora). Ale vezmi prosím Tě v úvahu v jakém jsem byl rozpoložení myslí po tom čtyřhodinovém výslechu v Jihlavě a jak byla celá moje tělesná i nervová soustava otřesena. Byl bych Ti psal již dříve, ale nebylo to prostě v mých silách. Teď jsem se však již úplně uklidnil a poněvadž se mně k tomu právě dnes hodí příležitost píše Ti jak to se mnou stojí. V nejbližších dnech jedu také do Havlíčkova Brodu, kde mám jednáni v krajském nakladatelství o vydání mé knihy, kterou chce vydat samo MIO v nakl. Český spisovatel. Ale potom se vrátím zase do Ledče zpět. Kdyby to bylo možné přijel bych do Polné po Velikonocích, abych si tam vzal z kufru nějakou věc, kterou potřebuji. Pozdravuj prosím Tě paní Hanku a přítele Indiána.

Tvůj Z. Matěj Kuděj

Jak vidno, Kuděj si velmi přál bydlet v Polné. Místnost u Náhlíků, která mu byla slíbena se nachází v domě č. 554 na Karlově náměstí, kde dnes bydlí Musilovi. Události však nabraly jiný směr a nakonec z tohoto úmyslu sešlo. Zajímavý obsah má ještě dopis z 12. dubna 1952, rovněž odeslaný z Ledče:

Milá paní Hanko!

Ještě před dnešním odjezdem do Hvězdonic kde strávím Velké Noci v zálesáckém srubu mého přítele Boba Hurricana, ve společnosti trampů, skautů, cowboyů, sheriffů z Vršovíc, Libně, Teplé a Mar. Lázní, Jáchymova, Karviné atd. - píše Vám toto psaní. Především Vám přeji klidné a slunné svátky, ač to vypadá jako výsměch po tom co mně paní Hořínková sdělila. Vyprávěla mi také, jaké tvrdě zkoušeje nervů jste se kvůli mně podrobila kvůli té nešťastné světničce u Náhlíků s tvorem, jehož nechci ani jmenovat poněvadž se tomu mé nitro i pero přičfí... Kam se teď vlastně poději, to sám dobře nevím. Byt zde v Ledči mám zajištěn jen do konce tohoto měsíce, ale potom nezbyde nic jiného, nežli si hledat útulek jinde. Snad pojedu do Litomyšle, Děčína, Nové Kdyně, do Plzně, Chrudimi, Lanškrouna, anebo vůbec někam kam mně zvou. Toulám se beztoho ustavičně neboť jsem navštívil od té doby co jsem od Vás dvakrát Havl. Brod a jednou Humpolec, Kralovice, Vlašim, Červ. Janovice, Čechtice, Křivosoudov atd. Přesto píšu tak rychle, že moje práce o Haškovi radostně pokračuje a rozvíjí se tak slibně, že jsem už vlastně i s pokračováním na květen hotov a půjde-li to takhle dál, bude z toho do Nového Roku velmi slušná kniha - vydá-li ji M.I.O. vůbec. Slunce na mně má vůbec blahodárný účinek a kdybych Vám mohl radit udělejte to jako já. Odhodte starosti, jako zbytečný balast a změňte aspoň na čas prostředí a rozlétněte se někam do širého světa...

Vám vždy oddaný Z. Matěj Kuděj

15. dubna 1952 píše z Chocerad Vanžurům do Polné spisovatel Bob Hurikán:

Vzácná paní Haničko,

náš Matěj Kuděj se octl na Divokém Západě (v Posázaví) - posíláme Vám mnoho srdečných pozdravů. Bojujeme o očistu veřejného života, neboť je tomu 40 let co náš Mistr Kuděj s Haškem trampovali v našem kraji.

Vedoucí tohoto podniku B. Hurikán

Poslední z dopisů je odeslán z Litomyšle 30. července 1954. Kuděj použil papíru s hlavičkou "Národohospodářský sbor Polska v Polné" (Václav Jonáš ve své brožurce Z.M.Kuděj v Posázaví uvádí na str. 10: ...těchto dopisních papírů používal Kuděj velmi často a pravděpodobně je získal při své návštěvě Polné.). Z dopisu do Polné je patrné, že Vanžurovi byli za Kudějem v Litomyšli; dále Kuděj píše: *Od Vašeho odjezdu propadl jsem nesmírnému abstinentství, občas dostávám záchvaty vztekliny a deliria tremens... A proto vzpomínám vřele na Polnou, na Parlament, na Neuwirtha, pošťáka (Vrbu), na bratry Neubauerovy, na hotel nahoře na náměstí, kde jsem dostal ty špačky od cigaret za křen rostoucí na polích, na Culkou, na Poldu Hilsnera. A jestli to půjde takhle dál, budu muset jet místo k Vám do Prahy, kde chtějí teď mermomocí vydat nějakou moji knihu. Od všeho zlého chraň Pane mne, ale i Vás.*

Matěj Kuděj

Připomeňme si, že vydání svého životopisu, na kterém Kuděj v posledních letech svého života tak usilovně pracoval, a který chtěl v klidu dokončit v Polné, se již nedočkal. Recenze F.Hampla o tomto Kudějově rukopisu vyšla v r.1956 v časopise Nový život, č.11. Zásluhou Hampla byla v r.1959 vydána kniha s názvem Dobrodružné cestování. Hampl se také přičinil o vydání titulu Zlý dědek z Vysočiny a naposledy v r.1964 nedokončené knihy Mariánská huť.

Uvádím z nalezených dopisů to nejpodstatnější a to tak, aby text zejména doplnil článek otištěný v minulém čísle POLENSKA. Ještě však dlouhým alespoň stručnou informací o Bobu Hurikánovi.

Bob Hurikán, vlastním jménem Josef Peterka se narodil 21. dubna 1907 v Praze. Od mládí toužil po dálkách a dobrodružstvích. V devíti letech se stal členem Svazu skautů. Ve 20. letech byl jedním z prvních propagátorů trampingu v Čechách, pomáhal zakládat trampské osady

v Posázaví a na Berounsku. Procestoval řadu zemí (Finsko, Turecko, Řecko, Egypt, Palestinu) jen s kytarou, tlumokem a starým fotoaparátem. Při svých cestách si pořizoval zápisky, z nichž později těžil při psaní cestopisů. Na přelomu 20. a 30. let se na čas usadil na Berounsku a věnoval se novinářské a spisovatelské činnosti. Byl redaktorem v několika časopisech (Tramp, Naše osady, Ahoj, Ahoj na neděli, Nedělní list, Totem aj.). Vydal mnoho knih převážně dobrodružných. Celá řada románů dějově situovaných na Divoký Západ mu vycházela v edici Rodokaps. Trampingu věnoval Bob Hurikán celý svůj život a své bohaté poznatky vydal knižně (Dějiny trampingu, vyd. r.1940). Za protektorátu byl vězněn gestapem, po r.1948 se dostal do nepřízně mocenských orgánů (potluchy na osadě Hurikán probíhaly často pod dozorem Státní bezpečnosti). Poslední roky Boba Hurikána byly tragické a kruté (nádor na mozkou byl nejdříve příčinou oslepnutí a posléze úmrtí). Bob Hurikán zemřel 2. června 1965 ve věku 58 let. Zanechal po sobě tři desítky knih a množství novinových článků.

Na závěr jsem vybral několik myšlenek z Kudějova Každodeničku:

Nezapomínejte nikdy na to, že čím máte větší moc, tím víc vzrostou i vaše povinnosti vůči těm, jimž chcete vládnout.

Netoužil jsem nikdy po slávě ani po moci. A proto jsem jí také nikdy nikomu nezáviděl.

Já vám nechci rozkazovat. Mně stačí, když mne na slovo uposlechnete.

Nezoufám nad člověkem. Ale k zoufalství mne přivádí buďto jeho bezedná hloupost, anebo bezmezná vychytralost.

Napřed se musí člověk naučit ovládat sám sebe a potom se teprve může osmělit vládnout druhým.

Po pravdě se zavře právě tak huba jako po lži.

Nevědomeost hříčů nečiní. Ale zato zločinů napáchá takové spousty, že jsou nad tím vědomí lidí celí zoufalí.

Vodu nezkalil ani beránek, ani vlk. Zkallil ji čistý dešť. Podivné - což?

Z omylů a chyb svých bližních jsem se nikdy neradoval, ani z nich netěžil. Napopak plnily mne vždy zármutkem. A to tím větším, čím jejich důsledky byly trapnější.

Rozděl všechno všem spravedlivě a pak si pro nás a za nás panuj.

Dávej si bedlivý pozor na svoji řeč. Neboť každé tvé slovo mohou lidé vyložit jinak, nežli jsi ho myslil ty a to podle toho, jak se jim to hodí.

Jsem v podstatě pokorný člověk. Ale nestoudnosti a sprostotě se nebudu kořit nikdy.

Prameny a literatura:

Jonáš Václav - Z.M.Kuděj v Posázaví, Ledeč n.Sáz. 1959

Motl Stanislav - Věčný tulák Bob Hurikán, Praha 1990

archív Muzea Vysočiny - pobočka Polná

archív Klubu za historickou Polnou

Děkují paní Hance Vanžurové a Janu Štohanzlovi za poskytnuté informace.

Sonja Sázavská a Jan Prchal

TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA SOKOL POLNÁ (II.ČÁST)

Na úvod si připomeňme, že polenský Sokol vznikl v roce 1868 a úředně byl potvrzen 16. srpna 1869. Doplňme ještě, že kromě již zmíněných, starosty Sokola Ondřeje Sedláka a náčelníka Gustava Feltla mezi prvními členy byli: řezník Emanuel Procházka, hostinský Josef Culka, notář Antonín Schmidt, ředitel Občanské záložny Matěj Činčera, kupec Josef Vítek, úředník Augustin Sobotka, továrník Václav Pojmann, soukeník Václav Zima, pekař Jan Strnad a obuvník Karel Holzmann. Po zániku v roce 1876 byl Sokol znovu obnoven v roce 1893 ve dvoře u Slovana.

Významným kulturním a společenským střediskem v Polné od poloviny 19. století byl právě dům na Husově náměstí čp. 41 po mnoho generací známý pod názvem "U Slovana". Bohatá a častá návštěvnost si vynutila v roce 1862 přístavbu sálu. V této podobě byl také dům po velkém ohni v roce 1863 i obnoven. V tomto roce zde byl založen vzdělávací spolek Čtenářská beseda polenská, který byl po rozšíření přejmenován v roce 1875 na Měšťanskou

besedu (pod tímto názvem uvedlo později několik autorů vznik původní Čtenářské besedy). Název Měšťanská beseda, později jen Beseda, se zažil a v období po I. světové válce jím byly míněny prostory I. patra U Slovana. Využívaly je téměř všechny polenské spolky. Konaly se zde plesy, přednášky, věnečky, schůze, svatby, hrálo se zde divadlo, byla zde první veřejná čítárna, biograf a od dvacátých let nedělní odpolední čaje. Kromě spolků TJ Sokol, Národní jednota pošumavská, Jiří Poděbradský, Barák, Veteráni, Čestmír, Komenský, Střelecký spolek a dalších se zde prezentovali i cestovní herecké společnosti, loutkáři, kočovný biograf a pod. V roce 1874 byl U Slovana založen Hospodářský spolek, který zde pořádal celou řadu zajímavých přednášek. V roce 1897 zakoupilo dům č. 41 od majitelky Ferdinandové pravovárečné měšťanstvo za 14 tisíc zlatých. Noví majitelé zavedli v roce 1899 acetylenové světlo, v roce 1904 postavili nové schodiště a odstranili přičku v Besedě, v roce 1907 vybudovali nové

sociální zařízení, v roce 1909 opatřily dům plechovou střechou, v roce 1915 koupili větší počet židlí do sálu, v roce 1923 zřídili parketovou podlahu v hlavním sále. Připočteme-li k těmto viditelným snahám právovárečného měšťanstva ještě výhodnou polohu domu v centru města a provoz restaurace v přízemí, nelze se divit, že většina výše uvedených kulturních akcí probíhala po několik desetiletí právě zde. Tento fakt si velmi dobře uvědomili funkcionáři Sokola.

A tak většinu pořadů situoval Sokol ke "Slovanům", a když zde spolek Měšťanská beseda z několika menších místností udělal jednu větší, kterou po kratší straně opatřil dlouhou skleněnou vitrínou, ihned si polovinu pronajal, což si zajistil i smluvně. Sokol byl v období 1904-1915, a jak je doloženo znovu od roku 1920, vedle Besedy druhým hlavním nájemcem I. patra. Pořádal zde také téměř každý rok mikulášské a vánoční nadílky a besedy pro děti. V kronikách je o bohaté kulturně-spoločenské činnosti Sokola celá řada zápisů, hlavně z období 1918-1948.

Roku 1896 vstoupila Česká obec sokolská do Evropské unie tělocvičných spolků a o rok později začal vycházet čtrnáctidenník Věstník sokolský. V období příprav na IV. všesokolský slet se ještě víc kladl důraz na rozvoj tělesné, duševní i mravní stránky osobnosti. Stále víc se prosazovala myšlenka zdravého a všestranně vyspělého národa. Kromě tělocvičné a brané výchovy vyvíjely místní jednoty osvětovou činnost, působily na své okolí v duchu demokracie a vlastenectví.

I v Polné se připravovali na IV. slet. Rok před tím však padl na Polnou smutek. Zemřel významný rodák a dobrodinec, průmyslník Karel Varhánek. Pohřeb měl v Polné 7. února. Připomeňme si tuto

událost zápisem z kroniky: "6. února byla přivezena rakev se zesnulým a v zasedací síni vystavena. Hasiči a Sokolové za dne i v noci činili čestnou stráž. Sluší se připomenout, že průvod pohřební zahájen náčelníkem Sokola bratrem Jindřichem Volencem kořmo a nepřehledným davem lidu, který doprovázel rodáka a příznivce města zesnulého Karla Varhánka na jeho poslední cestě."

Na IV. všesokolském sletu v Praze v roce 1901 počet cvičících i diváků značně stoupl. Poprvé v historii cvičilo také 867 žen s kuželi. Součástí byli i atletické disciplíny, mezi nimi dnes už neznámý vrh krychlí. Účast 12.000 členů. Na Letné cvičilo 6.500 mužů, 800 žen, 1.700 chlapců, několik set Bulharů, Slovinců, Chorvatů, ale také Francouzů a Dánů. Ze sokolské kroniky Ludmily Tesařové víme, že tohoto i všech dalších sletů se zúčastnily výpravy Sokolů z Polné, bohužel konkrétní údaje chybí.

Od roku 1901 využívá Sokol ke svým nácvikům tělocvičnu v dívčí škole již pravidelně. Zde se muži, ženy i dorost připravovali k různým veřejným vystoupením. Některá z nich se konala v Příbyslavi, kde byl Sokol založen v roce 1892. Příbyslavští naopak jezdili občas cvičit do Polné. V tomto období Sokol Polná značně rozšířil svoji činnost. Členové hráli divadla, pořádali sbírky, společné výlety a zájezdy.

V roce 1903 bylo sdruženo 630 jednot ve Svazu československého sokolstva, tj. 51.500 členů, tělocvičen bylo 80, cvičících 31.000. V Americe měl Sokol 3.300 členů a 36 sborů. Jedním z členů a zakladatelů amerického Sokola byl polenský rodák Ludvík Jošt.

V roce 1907 se konal v Praze V. všesokolský slet. Trval 4 týdny a na Letné

vystoupilo 13.000 cvičenců a přihlíželo 25.000 diváků. Součástí sletu byly i přebory Evropské gymnastické federace a řada společenských akcí. V průvodu šlo 12.500 mužů v kroji, 117 jezdců a 1.250 hostů. Kromě většiny slovanských států zde byly Sokolové z Ameriky a Francie.

V roce 1908 proběhla v Polné oslava čtyřicetiletého trvání jednoty. Sokol bilancoval svoji činnost a kladně bylo hodnoceno zejména zdařilé zakončení cvičení účastníků V. sletu. Dle pamětníků byl v roce 1910 založen Sokol také v sousedním, 5 km vzdáleném, Německém Šicendorfu. Doklady o založení se bohužel nedochovaly. Stejně jako v Polné hráli členové ochotnické divadlo a na svá tělocvičná vystoupení zvali hosty z okolí, zejména z Jihlavy, Třeště, Německého Brodu a Polné. Polenští zvali na oplátku šicendorfské, a co je zajímavé, obě jednoty, polenská i šicendorfská, se zúčastnily v roce 1912 VI. sletu.

VI. všesokolský slet v Praze předčil všechny předchozí. Byl uspořádán u příležitosti 50. výročí založení Sokola a byl velkoryse pojat jako slet slovanského sokolstva s velkou mezinárodní účastí. Na Letné cvičilo najednou 11.000 cvičenců, které sledovalo 70.000 diváků. Sletové dny trvaly tentokrát celý červen. Celkem vystoupilo 32.500 cvičenců. S výjimkou Poláků zde byly zastoupeny všechny slovanské národy, např. Rusů přijelo 1.400.

Božena Hejduková

DĚTSTVÍ VLASTY PITTNEROVÉ

Dne 8. března 1996 uplynulo 70 let od úmrtí spisovatelky Vlasty Pittnerové. Narodila se 1. ledna 1858 v Polné jako poslední dítě manželů Pittnerových, kdy její mamince bylo již 45 let. V té době rodiče, a zvláště její otec, měli v Polné významné

Ještě před I. světovou válkou zřídil polenský Sokol svá žákovská družstva hochů a dívek. Na jaře 1914 proběhla obvyklá "Akademie" s orchestrální hudbou, Sokolové stavěli a káceli máje, dámské jednoty pořádaly zábavné večery. 28. července byly po celém Rakousko - Uherku vylepovány plakáty "Mým národům", císař mobilizoval. Někteří Sokolové rukovali, místní jednota rušila plánované akce. V říjnu 1914 byl v Polné zřízen v budově školy lazaret, nejdříve s padesáti, později se sedmdesáti lůžky. Dr.Michálek a Dr.Prokeš léčili zdarma, v lazaretu pracovaly tři placené ošetřovatelky za dozoru členek Červeného kříže. Stravu sem dodávali z polenských hostinců. V lazaretu se střídali Češi, Němci, Maďaři, Rusíni, než je vojenská inspekce vyhnala zase na frontu. Polenský Sokol zajišťoval dopravu raněných do lazaretu, sbíral prádlo a potřebné věci pro lazaret. Válečné události a jejich dramatický vývoj byly příčinou zániku celé řady spolků. Svou činnost postupně omezoval i Sokol. V lednu 1915 "věnoval" Sokol své jmění městu, prý na postavení společenského domu. Takticky tak zabránil konfiskaci svého majetku. V dalších vlnách odvedli do války další členy, nakonec i jednatele a předsedu Sokola. V létě 1915 spolkový život v Polné, ale i jinde zcela ustal a v říjnu 1915 byla Sokolská obec rozpuštěna i úředně.

(pokračování příště)

postavení. Maminka Leopolda, rozená Filipenská, pocházela ze zámožné měšťanské rodiny. Brzy ztratila otce a tak kromě matky měl na její výchově i hmotném zabezpečení zásluhu její o 20 let starší bratr Albert Filipenský.

Otec Vlasty, Antonín Pittner, byl vážným polenským občanem a měšťanostou. Deska na domě č. 68 na Sezimově náměstí připomíná její rodný dům, ve kterém měli Pittnerovi kupecký krám s vinárnou (později v tomto domě byla dlouhá léta drogerie Gustava Vítky). Tento dům se postupně stal střediskem společenského a národního života v Polné. Do kulturního života se zapojil Antonín Pittner již v roce 1838. Pilně dopisoval do Tylových Květů, Havlíčkových Národních novin, které rozšiřoval po kraji a expedoval i spisy Matice školské. Jeho jméno se tak stávalo známým i v širších buditeckých kruzích a ve svém domě často hostil vlastence a buditele jako Havlíčka, Němcovou, Friče, se kterými byl v častém styku. V roce 1865 byl zvolen starostou města Polné a tuto funkci vykonával téměř čtvrt století, až do roku 1888.

Své dětství prožívala Vlasta s rodiči v Polné ve velmi pohnuté době, kdy jedna pohroma stíhala druhou. V roce 1863 zachvátil Polnou největší požár v dějinách města. V roce 1866 po bitvě u Hradce Králové procházela Polnou jak vojska ruská, tak i pruská. Zvláště Prusové znamenali pro mnohé občany doslova tragédii. Polná musela pro několik tisíc vojáků zabezpečit nejen stravování, ale i ubytování a tehdy propukla v Polné epidemie cholery. Během 40 dnů zemřelo přes 300 obyvatel. Antonín Pittner se snažil všemi způsoby zmírnit utrpení lidí a byl za to vyznamenán Jeho Veličenstvem udělením zlatého kříže. Když se v listopadu 1866 zastavil císař František Josef I. při své cestě do Prahy ve Štokách, měl Antonín Pittner tu čest s císařem promluvit.

K pobytu pruských vojsk v Polné se váže tato historka: Mezi lidmi, kteří si pro-

hlíželi pruské vojáky, byla i malá Vlasta Pittnerová. Upoutala pozornost pruského důstojníka. Oslovil ji a říkal, že má doma také takové malé děvčátko a se svolením ne právě nadšených rodičů jí daroval tolar s letopočtem 1866. Tím důstojníkem byl Bedřich Karel, bratranec císaře Viléma.

Do obecné smíšené školy v Polné chodila Vlasta v letech 1863-1868. Z třídních katalogů uložených v Okresním archivu v Jihlavě lze vyčíst, že ve všech ročnících bylo hodnocení jejího prospěchu "velmi dobré", nebo "výborné", ojedinele "dobré". V posledním školním roce v I. pololetí nebyla pro nemoc klasifikována, ale již ve II. pololetí bylo její závěrečné hodnocení "výborné". Pro zajímavost uvádím, že např. v prvních třídách bylo zapsáno celkem 119 dětí.

Měšťanskou školu absolvovala Vlasta v Hradci Králové. Lze konstatovat, že do svého dívčího věku vyrůstala ve zcela mimořádném prostředí a také době. Výchova ve vlastenecké rodině která ovlivňovala i dění ve městě, styk otce s mnoha významnými lidmi, bezesporu utvářely od dětství její osobnost. Byla inteligentní a měla velmi dobrý postřeh. V každém případě vybočovala z řady průměrnosti. Měla také svůj cíl, přála si být učitelkou a učit děti lásce k vlasti. Kvůli zdravotnímu stavu však nebyla přijata na učitelský ústav a byla nucena vrátit se do Polné. Tento nezdar jí způsobil vážné zklamání, toužila mít své povolání, a to v té době pro ženu nebylo běžné.

Když se Vlastě nesplnil cíl stát se učitelkou, začala psát drobné povídky a články inspirované vzpomínkami z dětství do různých časopisů. Psala pod záhadným pseudonymem GURLI. Velký vliv na ni měla i osobnost Boženy Němcové, ačkoliv se s ní nikdy nesetkala, neboť

Němcovi se odstěhovali z Polné 16 let před jejím narozením. Němcová se však přátelila s její maminkou, která zastupovala kmotru dcery Boženy Němcové Bohdanky. Avšak i krátký pobyt Němcové v Polné zanechal stopy v Pittnerově rodině.

Ke svým rodičům byla Vlasta citově vázána a zvláště hezky vzpomíná na svou maminku v eseji "Výbava mojí maminky", kterou napsala v roce 1913 ke stému výročí jejich narozenin. I tam se přiznává, že při šití své výbavy se bála mamince přiznat, že všechno to šití a vyšívání je jí zcela lhostejné, protože chtěla být učitelkou.

Léta však ubíhala a její otec si přál mít svou dceru zabezpečenou a v dopisování do časopisů viděl jen chvilkový rozmar. Ačkoliv se Vlasta stýkala s vynikajícími lidmi, nenašla si mezi nimi toho pravého. Proto se otec rozhodl zabezpečit dceru sňatkem. Vybral jí muže, za kterého se v roce 1883 ve věku 25 let provdala. Tím mužem byl syn dávného Pittnerova přítele Wejmelky, lesníka v Polničce na Žďársku. Manželství nebylo šťastné. Vzali se dva lidé, kteří byli povahově, zájmově i věkem zcela odlišní, nerozuměli si a po 10 letech se rozešli. I zde se projevila individualita Pittnerové, když dokázala prosadit v té době svůj odchod od manžela a začala se živit jako spisovatelka.

Děkuji za poskytnutí podkladů p. J.Prchalovi a ing.Kodayovi.

Použitá literatura:

Třídní katalogy obecné školy v Polné - Okresní archiv Jihlava

B.Pernica: Dvě ženy, r.1942

V.Němec: Sedmdesát let od smrti Vlasty Pittnerové

JUDr.J.Bílý: Zastavení v proudu času - Jiskra 1989

Fr.Pojmon: Polná, r.1897

V.Pittnerová: Výbava mojí maminky, r.1913

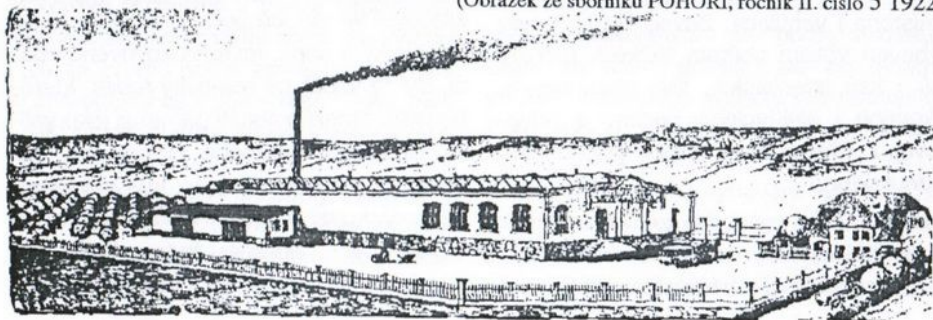
Jaroslava Hajnová

CO MOŽNÁ NEVÍTE O TKZ, SPOL. S R.O.

Při své návštěvě závodu jsem byla překvapena. Reprezentační, mramorem dlážděná hala, vyzdobená květinami, vybavená čalouněnými sedačkami pro čekající hosty a ochotné pracovnice vrátnice, které ovládají nezvyklý turniket pro vstup

do areálu závodu, navozují velice příjemnou atmosféru. Malá hovorna, bezprostředně sousedící, doplněná panely se vzorky exkluzivních výrobků závodu, tuto atmosféru přebírá i za turniketem.

(Obrázek ze sborníku POHOŘÍ, ročník II. číslo 5 1922)

Závod, o kterém chci podat nejširší veřejnosti něco málo informací, je znám polenským familiárním názvem "plíškárna", i když nyní se jmenuje TKZ Polná, s.r.o., továrna kovového zboží. Pokusím se o malý historický návrat.

Podle dochovaných dokladů přestěhovanal František Sláma svůj závod založený již 1892 v Praze na Žižkově, kde vyráběl drobnou kovovou galanterii, do Polné v roce 1911.

František Sláma nebyl polenským rodákem, ale chodil zde do školy. Pak se vyučil v Jihlavě a absolvoval tam též obchodní akademii. Nato se vydal jako obchodní jednatel do Francie. Byl to člověk se širokým rozhledem, mimo jiné se zajímal o astronomii, byl velkým polenským mecenášem. Ovšem o jeho darech se nesmělo mluvit.

Pro svojí výrobu si pronajal jednu dílnu u K.Sázavského na Sezimově náměstí, dvě místnosti v polenském zámku a konečně i dílnu na náměstí v domě B.Zapletala č.p. 21. Jako zkušený obchodník a podnikatel nebyl s výrobou rozmístěnou na několika místech spokojen. Proto již v roce 1911 začíná budovat vlastní závod v místech dnešní továrny. Je s podivem, že již v roce 1912 byla výrobní hala o rozloze 1080 m² dokončena. Na tehdejší dobu byla velice moderní. Podle amerického způsobu byla dílna osvětlena stropními světlíky, ve stropě byla umístěna i ventilace. Závod byl již tehdy vybaven větším počtem těžkých ručních lisů i lisů speciálních, lisů vřetenových, lakovnou s elektrickými pecemi a galvanovnou. Přesto však výroba připomínala manufakturu.

Během roku výstavby se dobře zapracovali dělníci v dosavadních dílnách, takže v roce 1912 přecházel do nové budovy

kolektiv 30 dobře zaučených dělníků, kteří vyráběli velice široký sortiment výrobků. Na mnohé z nich měl p. Sláma patent. Dodávky ze závodu byly adresovány do nejrůznějších zemí. Jako odběratelé jsou z té doby známy země jako Anglie, Itálie, Tunis, Čína, Indie, Filipíny, Nový Zéland. Závod neměl tehdy ve světě konkurenci ve výrobě plechových držátek, ve kterých bylo skryto pero, tužka, guma a kamínek, které se dodávaly v ohromných množstvích do Číny, stejně jako slavíky, drkátka, držátka na pletací jehly a pod. Orient odebíral patentní strojky na cpaní cigaretových dutinek i na balení cigaret. Závod vyráběl na 300 druhů výrobků, na př. chránítka na tužky, špičky na doutníky, jehelníčky, malířské palety, schránky na barvy, krabičky na krémy a mnoho dalších druhů výrobků, které se produkovaly v miliónových sériích. Tehdy vedl výrobu jako mistr pan Bergman, polenský legionář. V této době pracovalo v závodě v období plné výroby od 30 do 150 zaměstnanců. V letech po první světové válce se omezila výroba pro naprostý nedostatek materiálu s následným snížením počtu zaměstnanců na 30.

František Sláma zemřel v r. 1932 a celé své jmění odkázal slepeckému ústavu v Praze. Je pohřben na zdejší hřbitově u sv. Barbory.

Od slepeckého ústavu koupil továrničku polenský rodák Ing.Karel Sázavský. Pokračoval ve výrobě pod firmou Ing. Karel Sázavský a spol., továrna kovového zboží. Byl to vzdělaný polenský rodák, kterého ještě mnozí polenští pamatují jako velice čestného veřejného pracovníka. Byl zaníceným členem Sokola, který významně podporoval finančně všechny sokolské aktivity. Jeho zásluhou bylo vybudováno v zámeckém rondelu kino, které naší

veřejnosti slouží dodnes. Od roku 1936 byl i velitelem civilní obrany.

Během jeho dvouletého působení v závodě vzrostl počet zaměstnanců na 50, ale v polovině června 1935 závod vyhořel a pro finanční ztráty majitele byl po uvedení do provozu značně menší. Tento stav se udržel až do druhé světové války, kdy byla do závodu, který dosud vyráběl jen kuřácké, školní a kancelářské potřeby, přenesena výroba přizpůsobená válečným potřebám Třetí Říše. Po dobu války zde pracovalo ve dvou směnách nejméně 120 zaměstnanců.

Po skončení války se stav zaměstnanců opět silně snížil. V závodě zůstalo jen 45 zaměstnanců. Je však třeba připomenout i tu skutečnost, že práce v "plíškárně" během války zachránila mnohé naše mladé občany od "totaleinsatzu" v Německu.

Další požár zažila tato továrna v roce 1947. Znárodnění v roce 1948 se nevyhnulo ani "plíškárně", tehdy už akciové společnosti. Ing.Sázavsky odešel, stejně jako mnozí jiní v této době, do exilu. Za krátký čas ho následovala jeho rodina, kromě dcery Libuše. Všichni odešli do Ameriky, usadili se v Chicagu, kde se díky svým schopnostem a znalostem znovu velmi dobře uvedli.

V roce 1948 byl závod začleněn do národního podniku Koh-i-noor, který měl podnikové ředitelství v Praze Vršovicích. Po znárodnění se rozšířil sortiment výroby a tak se zvýšil i počet zaměstnanců. Rok po znárodnění byla přistavena i nová hala a tak závod dosáhl stejné velikosti jako před požárem v roce 1934. Změny v národním hospodářství přinášely i změny v životě a tak byl závod Koh-i-noor v Polné zrušen, výroba přestěhována do Mladé Vožice a zdejší provozovny byly za-

členěny od 1.1.1955 do národního podniku Mars se sídlem ve Svatce. Do Polné byla přenesena výroba z národního podniku TOKONA Jablonec n.N. Začaly se vyrábět hlavně vysazovací závěsy na okna, dveře i vrata. Tyto výrobky se zde vyrábějí dodnes. Ovšem organizační změny pokračovaly. V roce 1958 byl závod začleněn do n.p. Braneké železárny s ředitelstvím v Brance u Opavy a konečně v roce 1959 se stal pobočným závodem n.p. TOKOZ se sídlem ve Žďáře n.Sáz.

V tomto období se budovaly nové výrobní prostory, sklady a pomocné provozy. Nezapomnělo se ani na zlepšení podmínek pro zaměstnance. Pro rekreaci pracovníků se začalo s výstavbou vlastního rekreačního zařízení u rybníka Panák. V současné době je již zrušeno. U Bohdalova při rybníku Belfrid zůstaly tři rekreační chaty. Další etapa výstavby pokračovala v roce 1962, kdy byla vybudována nová hala automatárny. Souběžně s těmito stavbami se obnovoval vodovod a el. transformátor.

Ovšem největší rozmach prožíval závod v letech 1967 - 68, kdy byla vybudována výrobní hala o rozloze 2.200 m², nová kotelna, sociální zařízení, sklad hořlavin a sklad materiálů. V těchto letech se proinvestovalo přes 6 mil. korun.

Zároveň se měnil sortiment výrobků - vedle stavebních a nábytkových závěsů se rozšířila výroba o závěsy pianové a výroba soustružených dílů podle výkresů. Nejen pro vlastní potřebu, ale i pro ostatní podniky tehdejšího generálního ředitelství Prago Union. V této době byly provedeny odpisy strojů z více než 50%. Průměrná doba stáří strojního vybavení byla 18 - 20 roků. Přesto se podle plánu inovace výroby připravovala řada nových výrobků, které rozšířily dosavadní sortiment, např.

rektifikačními závěsy k zašroubování. Na podnikovém ředitelství ve Žďáře se prosadilo zavedení nových, plně automatizovaných linek a svářecích automatů na výrobu okenních a dveřních závěsů. Tím se podařilo zastavit zastarávání výrobního zařízení a zajistit reprodukci podniku.

Závod ani dnes nepřestává věnovat velkou pozornost rozvoji pokrokových strojírenských technologií a uplatnění prvků automatizace a elektronizace. V případě potřeby si dovede vyrobit jednoúčelový, mikroprocesory řízený stroj. Dříve byl vývoj prováděn ve spolupráci s výzkumnými ústavy, nyní to už poleňší dokáží sami. Těmito stroji se vybavují dílny, aby se snížilo riziko úrazovosti při monotonní a fyzicky namáhavé práci v hromadné výrobě.

V letech 1976 - 81 byla postupně postavena administrativní budova, dále byla provedena výměna trafostanice a rozvodových kabelů. Vedle úprav strojů došlo i na úpravy stropů při rekonstrukci osvětlení, byla vyměněna okna a položena nová dlažba automatárny a lisovny. V roce 1986 byla provedena rekonstrukce lakovny a přípravný, včetně nového technologického zařízení. Dnes je možné lakovat syntetickými vypalovacími barvami včetně epoxidového práškování.

Po roce 1989 nastala v závodě v Polné situace, kdy pracující závodu vyslovili požadavek k osamostatnění a vyčlenění závodu z podniku s.p. TOKOZ Žďár n.S. Od 1.1.1991 rozhodnutím Ministerstva strojírenství a elektrotechniky České republiky byl vyčleněn závod 020 Polná ze s.p. TOKOZ a zároveň byl založen s.p. TKZ Polná. V průběhu roku 1991 bylo rozhodnuto po diskusi a úvaze o jeho privatizaci formou veřejné soutěže. Po jejím vyhodnocení byl ustaven od 1. září 1994 samo-

statný podnik TKZ Polná, spol. s r.o. Po privatizaci zůstal základní charakter podniku, výrobní i obchodní činnost systémově stejná.

Do budoucna uvažuje nynější vedení společnosti i nadále s rozvojem podniku. Uvažuje se o výstavbě nového objektu pro sklad a expedici. Závod je odbytově vázán na stavební výrobu a snaží se kvalitními výrobky soutěžit i cenově v podmínkách konkurenčního prostředí. Více než polovina produkce je určena na export. Obchodní spojení má podnik prakticky s celým světem.

V nedávné době přijeli do Polné manželé Kukurovi. Juraj Kukura je u nás znám více jako slovenský herec, který už několik let žije v exilu, než jako manžel podnikatelky z Hamburku. Navštěvují obchodně Polnou. Paní Kukurová, majitelka firmy Globe, navázala zde s TKZ stálé obchodní spojení. Odebírá prostřednictvím své firmy tyčové pianové závěsy pro arabské země, které TKZ expeduje prakticky do celého světa. Četné obchodní partnery má dnes TKZ i v ostatním sortimentu. V Německu, Francii, Anglii, Rakousku, Holandsku, Litvě, Rusku, Chorvatsku a mnoha dalších zemích.

Zdejší šikovní lidé pracují často i pro rekonstrukce historických budov. Závod vyrábí repliky historického stavebního kování. Závěsy vybavil např. při rekonstrukci naše Národní divadlo v Praze. Vyrobil kování pro rekonstrukci Lichtenštejnského paláce v Praze, pro divadlo v Pardubicích, Grand hotel Pupp v Karlových Varech a pro řadu dalších objektů.

V poslední době se zvyšují požadavky na kvalitu vybavení interiérů. TKZ se podařilo vyvinout světovou novinku, na

kteřou má chráněný průmyslový vzor. Vy-
rábí nový typ závěsů s použitím kombina-
ce skla a kovu. O tento výrobek projevil
zájem velký počet obchodních partnerů i
výrobních závodů podobného typu např. v
Německu, Francii, Polsku a jinde. Závod
má i své vlastní dealerské zastoupení,
kde svoje výrobky s úspěchem prodává.
Dnes pracuje v továrně 236 zaměstnan-
ců, kteří vyrábějí kolem tisíce druhů vý-
robních různých typů v mnoha modifikacích
a objem výroby stále narůstá. Progressivní

tvorba zisku a jeho účelné využití se pro-
mitá i do sdružování prostředků zejména
pro akce ekologické a zlepšení životního
prostředí okolí závodu a města Polné.

Srovnáme-li počet zaměstnanců a vý-
robní náplň z počátků továrny v roce
1911 s čísly, která jsou v dnešních výka-
zech, můžeme být na naši "plíškárnu" hrdí
a musíme si vážit všech, kteří během
uplynulých let přispívali k rozvoji závodu a
jeho dobrému jménu ve světě.

Za vyčerpávající informace a spolupráci děkuji panu J.Zvoníkovi, dlouholetému úspěšnému
pracovníku ve ved. funkci v TKZ.

Za pamětnické informace děkuji paní M.Fišarové, bývalé dlouholeté pracovníci u firmy
Ing.Sázavský.

Použitá literatura:

60 let TOKOZ Polná

Polenský zpravodaj 2/87

Polenský zpravodaj únor 1991

Pohoří, vlastivědný sborník z Českomorav. vysočiny, roč.II. č.5. vyd. Polná 1922

Jiří Vacek

ZE ŽIVOTA POLNÉ PŘED STO LETY.

Po osvobození Bulharska z tureckého
područí v letech 1876 - 1878 pomáhalo
mladému bulharskému státu mnoho Če-
chů, z nichž vynikli zvláště vnuk
P.J.Šafaříka Konstantin Jireček, organizá-
tor bulharského školství, vědeckého a
kulturního života a v letech 1881 - 1882
bulharský ministr osvěty, archeolog Karel
Škorpiil, malíři J.V.Mrkvička a Jaroslav
Věšín. Kulturní pomoc poskytovali četní
čeští učitelé a hudebníci. V Bulharsku se
však uplatnili i čeští řemeslníci. Jedním z
nich byl knihař František Došek z Polné.
Ten odešel do Bulharska koncem osmdesá-
tých let, v Sofii se seznámil se svou
krajankou Růženou, harfenicí z Nechanic
u Nového Bydžova, s níž se roku 1895
oženil. O rok později se jim narodila

dceruška, která dostala po polenské ba-
bičce jméno Nepomucena. Jejím synem
byl významný bulharský jazykovědec,
především bohemista, Svetomir Ivančev
(10.7.1920 - 5.2.1991), v letech 1948 -
1950 tiskový atašé bulharského velvysla-
nectví v Praze, od roku 1952 asistent, od
1963 docent a od 1970 profesor slovan-
ské jazykovědy na Sofijské univerzitě, v
letech 1976 - 1977 ředitel Ústavu bulhar-
ského jazyka. Do bulharštiny přeložil mi-
mo jiné Haškovy Osudy dobrého vojáka
Švejka, Čapkovy Povídky z jedné a druhé
kapsy, prózy Boženy Němcové.

V rodině profesora Ivančeva se uchoval
soubor dopisů z let 1889 - 1900, které po-
sílali jeho dědečkovi polenští rodiče Fran-
tišek Došek (12.2.1829 - 6.12.1900)

a Jana Nepomucena Došková, rozená Šturcová (7.4.1839 - 2.8.1895), jakož i bratr Josef a sestra Anastasie. Vedle zpráv soukromého a rodinného charakteru obsahují dopisy informace o událostech a dění v Polné a mají tedy i dokumentární hodnotu. Některé z dopisů jsou datovány, u většiny však datum chybí, někdy je však lze alespoň přibližně určit právě díky zmiňovaným historickým událostem. Poznamenejme, že k nejdiskutovanější události oné doby, tzv. hilsneriáde, se žádný z dopisů nevztahuje. Text většiny ukázek publikovaných dopisů je uveden v poněkud zkrácené podobě. Jak prozrazuje jejich rukopis, jsou dopisy nezávisle na označení pisatele psány různými osobami. Pro účel jejich uveřejnění byl text podroben nezbytným gramatickým úpravám, ty však neovlivňují jeho stylistickou podobu.

Polná 3. srpna 1889

Drahý synu!

My jsme Ti chtěli psát hned, ale potom jsme si ujednali, že budeme psát, až tatínek přijede z Třebiče, protože jak odjel, tak se to už začalo bouřit a zatím to trvalo už měsíc a práci jsme tu měli pořád a dostali jsme tři psaní od toho komitétu a jeden telegram, abysme drželi s našima a nenechali se od žádného přemluvit. Ale když to pořád bylo stejné a práce tady byla už celý měsíc a ševci se tam báli jet, tak tatínek včera sebral práci pěti ševcům a jel tam sám a dobře udělal. Oni stávkou posavad, je jich přes šest set a nemají už co jíst. Musí je živit jiní lidé a oni ještě týden můžou stávkovat a dýl ne. Který jsou cizí a nebudou chtít dělat, tak musí

prýč a žádnou schůzi nemají dovolenou, ani patnáct jich nesmí být pohromadě, hned je četníci rozeženou. Když chtějí, můžou dělat a který nechťejí, tak je žádný nenutí a pán jim nic nepřidá a oni se ožebračí. Takový lidi kdyby vydělali ještě víc, tak nebudou přece spokojení a jen vokrádají jiný lidi aby se na ně dělali a je podporovali. Takový lidi žijou bez víry a Boha a proto nejsou se svou chudobou spokojeni a samí boháči nemůžou být, musí být také chudý.

Milovaný synu, to nám bylo smutno, když odjels a pořád nás to mrzelo, že jsme Ti neřekli, abys nám poslal z Vídně kartu kdy vyjždíš a pořád jsme měli takovou náskou zlou předtuchu a pořád jsme si mysleli, jestli sis pomohl k penězům a jen jsme si říkali, jestli už tam seš a s takovou dychtivostí jsme čekali na psaní, to si nemůžeš ani pomyslit a už bysme měli rádi zas jiný. Jsme tomu rádi. že ses tam šťastně dostal a že se Ti tam líbí, musels na cestě moc zkusit, ale aspoň víš, že žádnému nemůžeš věřit. Jenom buď opatrný vždycky a žádnému nikdy nevěř a pamatuj na sebe, aby sis moh brzo zařídit něco pro sebe, ale nezlob se, že Tě napomináme, jenom nám toho hodně napiš a brzo. Ten Světozor nám neposílají, ani jednou ho neposlali. Ještě Ti musím psát, jak to dopadlo s volbou. Pan dr. Brzorád¹⁾ pořád chodil k Vítkom a on s tím byl pyšný a zvolili ho za předsedu a při schůzi řečnil a to si udělal zle. Mladočeši propadli a pan Vítek²⁾ s nima a teď že byl mladých, nesměl být předsedou u literátského spolku. Musel to vrátit a s tím ho snížili, teď si ho žádnéj nevšimne, teď ho to mrzí, po dvě neděle už nebyl ani v

1 - Dr. Brzorád, starosta německobrodského Sokola.

2 - Josef Vítek, předseda literátského spolku v Polné.

kostele. Pan páter Vinklerů se dostane do Losenice a tady bude děkanem Šimek³⁾ ze Žďára. Také umřela paní Činčerová v rynku. To je mela, ještě pořád v Novinách národních se smějou staročechům a v Hlasu národa zas mladočechům, o Vítkovi je tam, co psal Brzorád, že je milý a nábožný a co píše zas staročech Vainhofr, to zas je o něm, že nestojí ani za řádek a že je helvít. Jiného nic nevím, zdraví jsme všichni chvála Panu Bohu, ale je nám ještě pořád moc smutno po Toníkovi, taková hlava tam má hníť. My Tě všecky moc pozdravujem a libáme a zůstáváme Tvý upřímný rodiče a bratr až do smrti. Stázi nám nic nepíše.

(podzim 1891)

Drahý synu!

Copak se s Tebou stalo, že nic nepíšeš, ani do výstavy⁴⁾ nepřijels, to není už nic dobrého. ...Co jsme se těšili, že přijedeš a zatím máme po radosti. Stázi byla také na výstavě, ona jela skrz Prahu do Litoměřic do ústavu hluchoněmých, ona tam je paní Špinarová za dozorkyni, tak ona je u ní a má se dobře, naučí se tam německy. ...Nového tady není moc, že je všechno drahý a od práce dva grejcarý utrhli, chleba je za 15 kilo a brambory za 2 zlatky 40 grejcarů metrák a maso také drahý. Potom Ti musím psát, že jsou

Ráčkové⁵⁾ oba doma, ale ten starší bez paní, až jak se mu tady bude líbit, ten vypadá dobře, ale ten druhý, ten byl suchý a ona také. Jaromil, ten tam hodně vyrostl a umí anglicky. Josef, ten tam ještě zůstal, až pozděj taky přijede. První týden umřel pan tajemník Sedlák⁶⁾, dlouho stonal, byl oteklý a domácí paní také umřela. Zítřa má svatbu F. Koudelů, bere si Doubkovou a Frize je také ženatý, jsou tak starý jako Ty. Také Ti musím psát, že Karel Klusáčků měl obraz ve výstavě a císař ho koupil za 420 zlatek⁷⁾. Snih tu ještě nemáme, včera bylo takový teplo jako v létě a velký sucho, nemůžou mlynáři ani mlet a velký mlhy. ...

(listopad, prosinec 1891)

Drahý synu!

Nikdy jsme si nepomyslili v které zemi budeš slavit svůj svátek⁸⁾. My Ti přejem všechno dobré, aby Ti Pán Bůh dal zdraví a štěstí a dar ducha svatého, abys poznal co je pro Tebe dobré a chránil se všeho zlého, abyses zas nelopotil na všelijaké lenochy jaks to dělal po celých sedum let. Zachraň Tě od toho Pán Bůh a pak budeš šťastným. V pátek ráno jsme Ti poslali knihy a boty Ti teprva tento týden budem dělat, nemohli jsmesi pomoci s tou zpropadenou fabrikou, takový tům a zahálky a nic do toho není, sotva zlatka za týden.

3 - Děkan Josef Šimek nastoupil do úřadu 20. října 1889.

4 - Všeobecná zemská jubilejní výstava v Praze ve dnech 18. května až 18. října 1891.

5 - Miloslav Ráček, knihář a knihtiskař, ženatý, otec Jaromila, a Josef Ráček, knihář, svobodný, odjeli roku 1888 za svými příbuznými do USA. Roku 1891 se vrátili do Polné.

6 - Ondřej Sedlák, od r. 1865 tajemník Okresního zastupitelstva v Polné a od r. 1869 první starosta Sokola v Polné.

7 - Císař František Josef I. navštívil v září 1891 Všeobecnou zemskou jubilejní výstavu a koupil tři kartony malíře Karla L. Klusáčka.

8 - Svátek sv. Františka připadl na 3. prosince.

Tatínek jim to všechno vrátí, je s tím jenom zahálka. To jsme se těšili, že Tě překvapíme, že Ti pošleme plné boty rohlíčků brambor, jestli nebude mrznout a ona zatím uhadila taková zima, že ve čtvrtek napad sníh do rána a hodně vstal ležet a pořád mrzne, tak je sanice pořádná.

Taky se Tě musím na něco optat. Müllerka židovka mě prosila, abych Ti psala, jestli by nevzal pán učedníka, on se učí v Drážďanech při obchodě a nechce u toho být. Chce být knihařem, je mu šestnáct let, má tři latinské školy. Ona prý by byla ráda, že bys na něj dohlížel, že by se naučil dobře dělat. Tak až budeš psát, tak piš, jestli by ho vzal nebo ne. Pan Ráček prý je v Americe učitelem, od knihařství nemohl být živ, měl denně dolar, teď prý má lepší, byl by jel domů, ale neměl na cestu a bratr mu nemohl také pomoci. Když byli v Praze Sokoli⁹⁾, on tam také byl, Ráček s ním mluvil a on mu povídal, že ho nenutí, aby tam jezdil, ani že mu nebrání. Stázi psala tenhle týden, už jsou odstěhovaný v Libni.

Polná 26.11.1894

Milený bratře!

Zároveň zasíláme Tvoje žádané podobizny, jest jich 6 kusů a jeden kus po 85 krejcarech. Byly by po jednom zlatým, to druhé slevili a pan Klíma povídal, že byli rádi, kdyby mohli mít tamější bulharské nějaké památnosti, kupříkladu město aneb nějaký kostel, vůbec nějaké podobizny, že prý by to potřebovali do muzeum a že Ty by jsi to dostal lacino ke koupí, budou prý Ti tam psát. Zaslali Ti též plán věže z obecní rady? Chodili vybírat po městě a na 400 jich poslali již, prý všem rodákům polenským posílali, o

kterých jim bylo známo. Nového tu není, co bych ti psala, že Došek Ludvík se ženil, bral si Kastnerovou, ten měl již čas. Kdypak ty do toho práskneš, mohl by jsi nějakou polenskou vysvobodit, je jich tu dost, na moji svatbu musíš přijet a též se tu oženit, již jsi se mně vysmíval, že ostane starou pannou, ale co nevidět Ti pošlu Tvého nastávajícího švagra.

Tento průvod o pouti byl pořádán od Sokolů, bylo pět vozů okrášlených, na jednom byla Libuše a na druhém Jiří Poděbradský a na ostatních byli hoši i děvčata ve stejnokroji a všechny spolky byly v průvodu i hudba Kmochova z Kolína ...

Naše slavná švegruše se k nám ani neukáže. Přijmi od nás všech srdečný pozdrav a ostáváme Tvý upřímný rodiče a sestra až do smrti. Brzo nám odepiš.

Polná 17.10.1895

Milé děti!

Nemohouc se dočkat Vašeho dopisu, tak se chápu sám pera a zároveň Vás prosím, je-li Vám to možno, byste šli dvadvacátého příští týden v úterý do kostela. Bude za nebožku maminku mše svatá, bude tomu právě 35 roků, co jsme měli svatbu, tak jest to vůbec den památný. Smutno jest mně ještě, to si můžete myslet. Do Třebíče jezdím každých čtrnáct dnů.

Pepa Šturcová psala z Vídně, že na Vás tenkrát čekaly a její paní Tě chtěla znát, tak museli odtud z domova tam poslat Vaši podobiznu a Pepa až pojedou domů, tak jí zase přiveze.

Věž již celá stojí¹⁰⁾, jenom mají ještě nějaké dodělávky, ale zdaleka ji bude vidět,

9 - II. všesokolský slet se konal v červenci 1891.

10 - Roku 1895 byla postavena nová věž kostela Nanebevzetí Panny Marie, zničeného požárem r. 1863.

hodiny již také bijou a víc nového zde nic není...

Přijměte od mne srdečný pozdrav a ostávám Váš upřímný otec.

V Polné 26.7.1898

Milé děti!

Byl bych již dříve napsal, ale chtěl jsem vědět, jak to v tý Třebíči dopadá. Jak jsem Vám naposledy psal, tak jsem tam jel a dostal jsem přes 20 tuctů práce a než jsem ji měl mít hotovou, tak mně zase poslali sami zas přes 20 tuctů práce, ale to je vše málo... Jaks psal o tom, že bych mohl k Vám jet, to nemůže být. Za jedno jsem již starý a za druhý je někdo celý svý léta v cizině a přeci po čase k stáří má touhu jen po domově, kde se narodil a já bych měl k starosti jet zas do ciziny, to nemůže být. A kdyby to už bylo blíž, už bych se na Vás podíval, ale taková dálka, to už není pro mně... Také jsme tady měli slavnost Palackého¹¹⁾, bylo to moc skvělý, v parku na Husově náměstí stál Palacký na takovým pomníku... u nás teprve začínají žně, obilí je však moc pěkný a počasí je teď dosti příjemné a spíš tady byly velké zimy. Škola také už je hotová¹²⁾ a je pěkná a v kostele všechny lodě jsou opraveny a nahoře ty kchory, místo cihel jsou tam kamenný dlažby a všechno znovu malovaný, tak je to teď moc krásné. Nevím, co bych Vám už psal a proto končím. Přijmi od nás všech srdečný pozdrav a též od Richtrů a Štunců.

Váš otec a dědoušek.

Z tý podobizny mám velkou radost, musí být podle tý podobizny Mucenka hodně tlustá a Jirka také. Za maminku bude 1. srpna, to je v pondělí mše svatá, už je tomu tři léta, co maminka zemřela. Brzy mně zase odepište.

V Polné 29.11.1898

Milý synu!

Přiblížil se opět den Tvých jmenin a proto Ti drahý synu, přeju aby se Ti vše vyplnilo co si sám nejlepší přeješ abys z Tvých dětí měl jednu radost, to Ti vše přeje Tvůj otec. Též přijmi vše dobré od Tvého bratra Josefa.

Milé děti!

Opět po dlouhém čekání jsem od Vás dopis obdržel, ač jsem nevěděl, co se stalo, jaká příčina se stala, že jste tak dlouho nepsali, až konečně sotva za půl léta jste si přece vzpomněli, že mně máte psát, že už Vám to muselo být samým dlouho. A píšu hned, jak jsem Vám psal v posledním psaní skrz práci třebickou, tak jsem ji neměl přes tři měsíce a to jsem nedělal nic, jen jsem šel ráno do kostela a potom na hřbitov a na Kalvárii a jinam a tak jsem chodil celé dni jako nějaký pán, který má hrůzu peněz na úrokách, až zas mně teď psali z Třebíče, jestli bych nechtěl zase práci a zač bych ji dělal nejlaciněji, tak jsem jim odepsal, že může poslat, ale ať přidá a on mně poslal flokovaný a hřebíčkový, tak toho mám na 800 párů... taky Vám musím psát, co se stalo v panským lese v Boru. Nalezli tam v houšti ženskou kostru¹³⁾, musela tam být

11 - Oslavy 100. výročí narození Fr. Palackého, které připadlo na 14. června 1898.

12 - Novostavba dívčí měšťanské školy byla předána do užívání 4. října 1898.

13 - Pozůstatky zavražděné Marie Klímové byly nalezeny 27. října 1898.

před 4 měsíci a žádný na to nepřišel a pucovali les, tak hajný ji našel. Byla to jen kostra a ještě na ní byla košile a podle toho ji poznali. Byla to z Věžnic jedna holka a dávají to na jejího švagra, jeho děvče snad to mělo říct ve škole a ten švagr zůstává pod Kalvárií, nějaký Milfait. To děvče mělo říct, že jí měl uhodit a že víc už nevstala. Bylo akorát v neděli, co měli socialisti v Březině výlet a ona tam také byla k večeru a když šla domů, tak šla nejprve tam k tomu švagrovi a v noci jí to měl udělat, povídají, že zkrz dědictví a teď snad musí do Kutné Hory k soudu, svědci všecy také. Také byla zase obecní volba a zase Sadil starostou¹⁴⁾ a ty ostatní nevím který jsou... Dráha se bude stavět hned zjara a od Přibyslavi ku Žďáru už budou jezdit. Počasí je moc krásné, takže je jako z jara, ještě nepadal žádný sníh, tak jestli bude tak do vánoc, tak zima nám brzo uteče. Také Ti pošlu knihu města Polný od děkana Pojmona sepsanou¹⁵⁾. Pepek Ráčků není ženat a snad se ani neožení, to je taková obluda a ten druhý Miroslav to je zas takový člověk ctizádostivý, také chtěl být purkmistrem. Já jsem chvála Bohu zdrav, chutná mně jíst, jenže ty léta pořád přibývají... Úroda byla u nás veliká, každý říkal, že má dost a přece je velká drahota. Škola je také už hotova a chodí už do ní děti do školy a moc pěkná, stála 50 tisíc. Nevím, co bych Vám už psal a proto končím. Přijměte od nás všech srdečný pozdrav a zvlášť ode mne. Váš otec a dědoušek

V Polné 7.1.1900

Milé děti!

Především Vám musím psát, že jsem psaní od Vás obdržel a peníze též a zaplať Pán Bůh za ně a velice mně to těšilo, že jste si na mně vzpomněli a zároveň Vám též přeju na ten nový rok všecko, co si sami nejlepší přejete. Já jsem chvála Bohu trochu zdrav, jenže nikam nejdu, bojím se, abych nedostal těžkost a potom na začátku prosince napadlo tolik sněhu, že nemohl žádný nikam jet a na některou stranu namohly ani vlaky jet, tolik bylo sněhu. Až teprve teď trochu odlevalo, ale zase je velký kluzko a taky u nás na Nový rok otevřeli museum¹⁶⁾ a je tam přes 1200 kusů věcí a taky je tam tele s dvěma hlavama od Varhánka z Růžový ulice, ono se mu vylíhlo. U Fialů jsou všecy zdraví a zabili si před svátky dva krmeníky, tak mají teď dost masa. ...Váš otec a dědoušek

6.prosince 1900

Drazí přátelé!

My Vás všechny srdečně pozdravujeme a dědoušek Vám posílá poslední pozdrav a prosí, aby se děti za něj modlily. Už umřel dne 6.12. o 6 1/4 hodině navečer a celé odpoledne už žádného neznal a o sobě nic nevěděl. Umřel u nás v kuchyni, doktor mu říkal, že by u nás měl lepší vzduch a že by mu bylo veselěji a pohřeb bude v neděli a v pondělí bude mše svatá...

Sbohem

Fiala

14 - Rudolf Sadil, starosta v letech 1894 až 1905.

15 - Publikace Františka Poimona Polná vyšla r. 1897.

16 - Muzeum bylo otevřeno v budově tzv. Kaplanky, kde působilo do dvacátých let.

FRANTIŠEK AUGUSTIN (150. výročí narození)

Když nahlédneme do naučného slovníku a najdeme několik hesel týkajících se meteorologie, neunikne naší pozornosti jméno zakladatele české meteorologie, rodáka z nedalekého Sirákova.

Augustin František - 1846-1908 č. meteorolog. Věnoval se zejména klimatologii, založil srážkoměrnou síť v Praze a observatoř na Petříně.

Meteorologie je nauka o fyzikálních procesech probíhajících v nejnižších vrstvách atmosféry. Po rozvoji letectví a raketové techniky je rozšířena na celou atmosféru.

Sleduje chemické děje v atmosféře, koloběh vody a též možnost uměle ovlivňovat počasí.

Dělí se na aerologii, aktinometrii, atmosférickou akustiku, optiku a nauku o atmosférické elektrině, dynamickou meteorologii, která studuje termodynamické vlastnosti a dynamiku atmosféry, mikrometeorologii, radiometeorologii, synoptickou meteorologii studující stav a vývoj počasí na rozsáhlejších územích a metodiku předpovídání počasí.

Klimatologie je nauka o podnebí podávající obraz o povětrnostních jevech na celé Zemi a jejich vztahu k životu. Klimatologie klasická pracuje s průměrnými a extrémními hodnotami a četností jejich výskytu, klimatologie komplexní se zabývá vzájemným působením meteorologických prvků. Stále větší význam má klimatologie dynamická, která sleduje účast povětrnostních typů a situací na vytváření klimatu. Klimatologie také sleduje problémy znečišťování ovzduší průmyslovými exhalacemi a radioaktivním spadem.

(Malý encyklopedický slovník ACADEMIA- kolektiv autorů-Praha 1972)

V dávných dobách bylo sledování a částečně i předvídaní počasí součástí života a vzdělání lidstva. Tuto nutnost

zájmu o počasí si vynutil vznik zemědělství a mořeplavby. Lidé si museli všimnout přírodních jevů během roku a dávat si je do souvislosti s výsledky své činnosti. Pro zapamatování měly formu průpovědek, někdy i veršovaných - pranostik. Pranostiky bývaly obsahem hospodářských kalendářů (rodák z Třeště Šimon Partic - 1617 - Kalendář hospodářský každoroční).

Královský astronom a univerzitní profesor Antonín Strnad (1746-1799), třetí ředitel pražské hvězdárny, zavedl 1. ledna 1775 pravidelné meteorologické pozorování, které slouží k hodnocení dlouhodobých změn podnebí a hodnocení povětrnostních extrémů. Vydal tři ročenky, ve kterých hodnotí známé pranostiky se svým vlastním téměř dvacetiletým pozorováním v Klementinu v Praze.

František Josef Studnička (1836-1903), vysokoškolský profesor matematiky známý v souvislosti s měřením srážek a dílem Základové dešťopisu království českého. V pojednání Několik slov o naší prstonárodní pranostice uvádí mj. "Dosed nedovedl člověk vniknout do tajné hry povětrných úkazů tak hluboko, aby mohl je předpovídati, byl i jen na málo hodin, docela určitě; jsa pánem země pevné i vodstva ji pokrývajícího, jest dosud otrokem v povětrné říši nadzemské a jest rád, dovede-li se aspoň uchránit před dotíráním její moci na jeho vlastní život. Spojenými a vytrvalými silami však, byl i za velmi dlouhou dobu, poštěstí se mu zajisté, aby i tu stal se pánem, a pak - pak se promění nespolehlivá pranostika v přísnou knihu zákonů!"

Oficiální krátkodobé předpovědi počasí začal u nás 1. ledna 1877 vydávat a šířit c.k. Ústřední ústav pro meteorologii a zemský magnetismus ve Vídni. V roce

1878 vídeňský meteorologický ústav ve spolupráci s c.k. ministerstvem zemědělství zajistily, aby obecné předpovědi pro Čechy a Moravu, Slezsko a Halič byly upravovány na místní podmínky. Středisky regionálních předpovědí se staly Jihlava, Opava a Přerov. Od roku 1881 se začínají předpovědi počasí objevovat i v novinách.

Státní ústav meteorologický v Praze, založený v roce 1919, využil pro šíření předpovědí počasí zahájení pravidelného rozhlasového vysílání v roce 1923. Po zavedení televizního vysílání se po původním čtení předpovědí z Hydrometeorologického ústavu v Praze-Komořanech meteorologové zapojili v roce 1961 aktivně do obrazové předpovědi počasí. Snímky z družice začaly být používány koncem 70. let a přesnost předpovědí se zlepšila.

PhDr. František Augustin se narodil v Sirákově 24. května 1846. Po ukončení hlavní školy v Polné studoval na gymnasiu v Jihlavě. Universitního vzdělání dosáhl na filosofické fakultě ve Vídni. Stal se v roce 1872 suplujícím učitelem na akademickém gymnáziu v Praze a v roce 1875 trvalým učitelem na městské střední škole v Praze.

Habilitoval v roce 1883 na filosofické fakultě české university, kde se stává v roce 1885 prvním řádným profesorem meteorologie a klimatologie. Roku 1888 byl jmenován mimořádným členem král. české Společnosti nauk.

Aby poznal zařízení meteorologických observatoří a pocvičil se v pozorováních, studoval na pražské hvězdárně, roku 1881 na hvězdárně v Krakově, podnikal vědecké cesty do ciziny. Zejména do Ně-

mecka, kde navštívil v roce 1884 hvězdárny v Lipsku, Magdeburgu, Eberswaldu a navštívil meteorologický ústav Seewarte u Hamburku. O této cestě psal v roce 1885 do "Vesmíru" a "Světozoru". Roku 1899 navštívil observatoře v Itálii a v roce 1905 v Dalmácii.

Pilně se zúčastňoval meteorologických sjezdů. V oboru meteorologie napsal mnoho článků, pojednání a referátů do různých časopisů a sborníků. Ve "Vesmíru" uveřejnil mimo jiné O proměnách a rozdělení tlaku vzdušného na povrchu zemském (1882), Rakouská polární výprava r. 1882-83 (1883), Meteorologická cesta po Německu (1884). Ve výroční zprávě městské střední školy za r. 1884 pojednal O poměru skvm slunečních k teplotě pozemské, v "Časopisu mathematickém" O užívání vzorce Lamb.-Besslova v meteorologii.

Hlavní pozornost věnoval dr. Augustin klimatologii Čech. Za pomoci meteorologického ústavu ve Vídni založil po Čechách rozsáhlou síť meteorologických stanic a observatoř na Petříně.

Svá meteorologická pozorování pravidelně zveřejňoval v Živě a ve Věstníku České akademie. Byl redaktorem meteorologické části Ottova naučného slovníku a Zeměpisného sborníku, autorem článků o podnebí Alp, Afriky, Ameriky, Asie, Atlantického oceánu aj.

Tak se rodák z nedalekého Sirákova zasloužil o rozvoj moderní klimatologie v Čechách a bývá právem nazýván otcem české meteorologie.

Použitá literatura:

L. Bocksneiderová - Literární místopis Polné

Jan Munzar - Medardova kápe, Soc. akademie ČSSR. Praha 1985

Bohuslav Hladík: Významné polenské osobnosti a rodáci - In: Polná 1242-1992, Městský úřad Polná 1992

POLNÁ PŘED STO LETY

V tomto pokračování si stručně připomeňme provoz řemesel, obchodů a živností v Polné koncem 19. století. V roce 1880 žilo v Polné 5.300 obyvatel, 4.900 v roce 1890 a v roce 1900, po prosincovém sčítání lidu 5.013, z toho 2.395 mužů a 2.618 žen.

Město Polná bylo od nepaměti střediskem řemesel a obchodu. Původní osada byla založena na zemské cestě a tato poloha zaručovala rozkvět lidského snažení a píce. Období rozmachu střídala období stagnace. Zemská cesta, která podporovala rozmach Polné, přiváděla však také do města vojska, z nichž bylo mnoho cizích. Polné se nevyhnuly nemoci, bída, strádání a ostatní hrůzy válek. Poslední velkou pohromou byl velký požár 4. srpna 1863. Tento pro Polnou osudný den způsobil velký úpadek města, nastala velká chudoba. Mnoho řemeslníků a obchodníků z Polné odešlo, když při požáru přišli skutečně o všechno. Úbytek obyvatelstva byl téměř dvacetiprocentní.

Po více jak třiceti letech od velkého ohně kroniky zaznamenávají postupné zmírňování úpadku města a je řada dalších písemných pramenů z té doby, ve kterých najdeme zajímavé informace o životě místních obyvatel. A tak se dovíme, že před 100 lety bylo jen v polenském okrese 29 průmyslových závodů. Z toho v samotné Polné se jich připomíná 16. Na základě zákona z roku 1883 byla v Polné ustavena čtyři živnostenská společen-

stva, která měla 245 členů. Je až s podivem, jak se mohli někteří živnostníci užit. Vždyť jen kupců, obchodníků a hokynářů bylo tehdy přes 100. Pekařů zde bylo 11, obuvníků 20, hostinských 18 a bylo zde také 11 řezníků a uzenářů. Všechna čtyři živnostenská sdružení měla 64 oborů činnosti. Do dnešních dnů se jich však zachovala sotva polovina.

Ze zaniklých řemesel a živností můžeme vzpomenout výrobu obuvi, cihel, škrubu, vaření piva, výrobu sodové vody i likérových nápojů. Zanikla i tiskárna, řemeslo mlynářské, soukenické, tkalcovské, kloboučnické. V Polné existovala před 100 lety ještě tato řemesla: barvíř, bednář, voskař, kartáčník, kolář, jirchář, koželuh a řada dalších. Za zmínku určitě stojí řemesla z dnešního pohledu velmi zajímavá, řekl bych kuriózní, např. v Polné působil hladič jantaru, pozlacovač, výrobce dýmek, soustružník perletí, mydlář, nožič nebo rukavičkář. Postupným rozvojem průmyslové výroby pochopitelně celá řada řemesel vymizela.

Řemesla, která měla šanci přežít, jako truhlář, tesař, zámečnický, krejčí, sklenář, sedlář aj. nesměla být po roce 1948 soukromě provozována. Malý český člověk byl v období totalitního režimu přinucen si doslova všechno udělat sám. A tak většina z nás znala celou řadu řemesel, od každého trochu. Inu zlaté české ručičky, člověk si sám postavil dům, sám si vymaloval, sám si opravil kde co, vlasy mu

ostříhala manželka, kalhoty mu opravila na domácím šicím stroji zase manželka. Vždyť přece víme, jak to chodilo. Obnovování řemeslnické činnosti v pravém slova smyslu začalo až od roku 1990. Také v Polné bylo založeno během posledních let mnoho nových firem. Otevřelo se více obchodů a naše město se stává střediskem, kde lidé najdou více pracovních příležitostí a budou mít možnost nakoupit si vše v místě. Odpadne tak zbytečné zajíždění

do jiných měst. Přejme si, aby tento rozkvět Polné dnes i v časech příštích občané vnímali.

Tak velký počet řemesel a obchodů a v takové pestrosti jako měla Polná koncem minulého století již nikdy nebude. Dnešní způsob života, potřeby a počet obyvatelstva vytvořily totiž jiné druhy živností a řemesel odpovídající době, ve které žijeme. Zkrátka, od hladiče jantaru či soukeníka k programátorovi přece jen uběhlo 100 let.

Dušan Cendelín

STARÁ CESTA K POLNÉ

Představy o podobě starých komunikací jsou většinou mlhavé, spíše však žádné. Historické prameny naznačují, že již od středověku byly cesty upravovány, nikdy se však už nedovíme, jak rozsáhlé byly tyto úpravy a jakou část komunikační sítě zasáhly. Všeobecně se předpokládá, že do 18. století byla většina cest neudržovaná a podobna cestám polním jak je známe dnes.

Jsou místa na starých dopravních koridorech, kde se stopy po starých stezkách docho-

valy dodnes. Ve většině případů jde o svažitě terény u brodů přes vodní toky. Pomáhala je tam vytvářet a později i udržovat vodní eroze půdy. Všechna tato místa později zarostla lesem a tak zůstala zachována.

Zajímavým příkladem těchto stop je pozůstatek původní cesty na Polnou. Je to místo u bývalého brodu přes malý potůček, pravobřežní přítok Ochozského potoka (viz pláněk). Ve směru k Polné je vlevo před mostem soustava asi čtyř mohutných úvozů končících v nivě potoka. Cesty přetínaly potůček šikmo, protože další úvozy pokračují již vpravo od silnice v malé remfzce.

Celková šířka koridoru je asi 50 metrů, ale mohl být i širší a to v místě dnešního pole. Zdá se, že i část dnešní silnice je těsně u mostu založena v jednom úvozu. Směřování stop naznačuje, že koridor odbočoval více k severu než je dnešní silnice, a že do Záborné vstupoval od východu. Asi jako silnice do Janovic. Nedá se pominout, že tím směrem je i jeden ze směrčích kamenů.

Stopy po staré polenské cestě v tomto místě jsou zajímavým nahlédnutím do historie tohoto kraje. Svědčí také o intenzivní dopravě v tomto prostoru již před staletími.

